

† ANDREI

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Sfântul Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj. Mărturisitor pentru Hristos în vremuri grele

Pe 8 martie 1961, batjocorit și chinuit, a murit în închisoarea de la Aiud vicarul administrativ al Episcopiei din Cluj, fost rector al Institutului Teologic desființat de către comuniști în 1952, Liviu-Galaction Munteanu. Om a lui Dumnezeu, preot de vocație, profesor eminent, L-a mărturisit pe Domnul Hristos cu viața Lui. În el, cuvintele Mântuitorului s-au împlinit întocmai: „*Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru El înaintea Tatălui Meu, care este în ceruri. Iar de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri*” (Matei 10, 32-33).

Sfântul Liviu-Galaction s-a născut la 16 mai 1898 în Cristian, unde părinții lui erau învățători și întemeiaseră prima școală românească. În familie, lupta pentru emanciparea românilor era la loc de frunte. Străbunicul său, care fusese alături de Tudor Vladimirescu, s-a refugiat în Ardeal după eșecul Revoluției de la 1821.

Familia părintelui Liviu Galaction, trăind printre sași, a înțeles că starea ei se poate îmbunătăți doar prin educație și prin muncă. În acest duh a crescut în casa părintească. Școala primară și-a făcut-o în sat, Liceul în Brașov, la „*Andrei Șaguna*”, înscriindu-se apoi la Institutul Teologic-Pedagogic din Sibiu, pe care l-a absolvit în 1920. Doctoratul și l-a făcut la Cernăuți, în anul 1924 obținând titlul de doctor.

Se căsătorise în anul 1923 cu Silvia Popa, Dumnezeu dăruindu-le trei copii: Didina, Sergiu și Lia. Didina a murit într-un accident tragic, care l-a marcat profund pe Sfântul Liviu-Galaction. În anul 1925, la Cluj, Episcopul Nicolae Ivan îl hirotonește diacon, iar în 1927 preot. La Academia Teologică din Cluj devine un profesor de prestanță la disciplinele biblice, iar mulți ani de zile a fost rector. Cu prilejul sfințirii Catedralei devine iconom stavrofor.

Activitatea lui prestigioasă este legată de Academia Teologică, care devine mai târziu Institutul Teologic din Cluj, până la desființarea lui din 1952. Va scrie mulțime de articole, studii și cărți, va redacta „*Viața ilustrată*”, va fi inima școlii teologice. În vremea cedării Ardealului de Nord rămâne lângă Episcopul Nicolae Colan. În perioada stăpânirii hortiste își publică lucrări de mare importanță.

Încă înainte de venirea comuniștilor la putere a înțeles toată urgia ce se putea abate asupra țării. Și-a asumat curajul mărturisirii, a înțeles și faptul că e nevoie de precauție și discernământ. Sensul văzut al persecuției religioase îl înțelege bine în anul 1948, când religia este scoasă din școală. Se luptă bărbătește ca să păstreze Institutul Teologic din Cluj. Și totuși, acesta va fi desființat în 1952.

Părintele Liviu-Galaction Munteanu, rector și teolog de marcă, n-a fost transferat la Sibiu, ca alți profesori, din cauza „*atitudinii lui antidemocratice*”. Casa personală i-a fost naționalizată și s-au abătut asupra lui și alte necazuri. Părintele încerca să-și păstreze pacea și liniștea sufletească.

În anul 1952, toamna, este numit preot slujitor la biserica „*Sfinții Trei Ierarhi*” din Bistrița. Familia îi rămâne în Cluj. Dar el și la Bistrița va face o misiune de excepție. Capacitatea lui teologică îi permitea să facă lucrul acesta. Ochiul *Securității* însă îl urmărea peste tot. Demersul lui era unul exclusiv spiritual, fiind atent să nu angajeze discuții care ar putea fi interpretate politic.

În anul 1957, luna decembrie, Teofil Herineanu este instalat Episcop al Clujului. Vrând să dinamizeze viața spirituală, în 1 iunie 1958, părintele Liviu-Galaction este numit vicar eparhial la Cluj. Episcopul Teofil la ședința cu protopopii din august 1958 abordează și subiectul important și delicat al catehizării credincioșilor. Era nevoie de o programă unitară și competentă, a cărei alcătuire îi este încredințată părintelui Liviu-Galaction.

Părintele Liviu-Galaction Munteanu îi cere părintelui Ioan Bunea, profesor la Seminarul Teologic Ortodox, să redacteze schematic un plan de cateheze pentru elevi și unul pentru adulți. Materialul, astfel pregătit, este trimis protopopiatelor din eparhie. Are loc un incident în aparență minor, dar de o importanță maximă: doi preoți din Năsăud încearcă să organizeze orele de cateheză cu ajutorul școlii din sat.

Rezultatul? Pe 21 noiembrie 1958, părintele Liviu-Galaction e arestat, iar pe 2 februarie 1959 și părintele Ioan Bunea. Anchetat zile și nopți, explicându-le că

Sfântul Sfințit Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj, icoana canonizării.

DIN SUMAR:

– Sinaxar - Sfântul Sfințit Mucenic Liviu Galaction de la Cluj....(p. 2)

– Sfântul Sfințit Mucenic Liviu Galaction de la Cluj

în memoria liturgică a Ortodoxiei

– ARHIM. LECT. UNIV. DR. SIMEON PINTEA.....(p. 2)

– Casă de sfânt – † PS BENEDICT BISTRITĂNUL.....(p. 3)

– În afara taberei – DIAC. EUGEN-ADRIAN TRUȚA.....(p. 3)

– Martiriul părintelui Liviu Galaction Munteanu: din arestul

Securității Cluj, la Râpa Robilor din Aiud – DR. DRAGOȘ URSU...(p. 5)

programa de catehizare este pentru biserici, și nu pentru școli, efectul a fost cel dorit de autorități: să bage spaima în preoți, pentru ca aceștia să nu facă catehizație.

Sfântul Liviu-Galaction era convins că e absolut necesară catehizația pentru viitorul Bisericii. Părintele Dumitru Stăniloae, care era și el închis, l-a admirat pentru tăria de caracter și pentru suferința lui. Era convins că va fi martirizat. Cei doi preoți clujeni au fost duși la judecata pe 6 mai 1959, purtați în zeghe de la penitenciar până la tribunal și înapoi, ca un mijloc de a-i umili public și a intimida restul clerului clujean.

Părintele Liviu-Galaction era conștient de faptul că urma să plătească cu viața pentru credința sa de nezdruccinat. Cu prilejul procesului de la Tribunalul militar din Cluj, în cele câteva minute de convorbire cu familia, i-a spus soției: „*Dragă Sisi, împacă-te cu gândul că noi nu ne mai vedem în viața aceasta!*”.

Conform sentinței nr. 193 / 1959 a Tribunalului Militar Cluj, părintele Liviu-Galaction Munteanu a fost condamnat la 17 ani de temniță grea, 8 ani de degradare civică și confiscarea totală a averii, pentru „*crima de uneltire contra ordinii sociale*”, iar părintele Ioan Bunea la 12 ani de muncă silnică, 7 ani de degradare civică și confiscarea totală a averii personale. În urma recursului, pedeapsa a fost redusă la 8 ani, respectiv la 5 ani de închisoare.

Peste câteva zile au fost duși la Gherla, închiși în celulă cu 150 deținuți, unde oamenii trăiau în cea mai cruntă mizerie, dormind pe jos, pe rogojini și având un singur closet. Pe 31 octombrie 1959, părintele Liviu-Galaction a fost mutat la Aiud. Părintele Dumitru Stăniloae, închis cu el în aceeași celulă, mărturisea că nu a văzut pe nimeni atât de chinuit ca părintele Liviu-Galaction Munteanu. Chinuit, batjocorit, afectat atât de grav, ajuns netransportabil. Internat pe 18 ianuarie 1961, se va muta la Domnul pe 8 martie pentru vina de a-i învăța pe copii credința creștină. A fost îngropat la Aiud, pe *Râpa Robilor*.

Ca o reparație morală, condamnarea celor doi a fost casată, ei au fost achitați deplin de către Curtea supremă de justiție a României, prin decizia 2620 din 27 noiembrie 1996, ca urmare a recursului în anulare și a memoriilor depuse de copiii părintelui Liviu-Galaction Munteanu.

În anul 1978, când am fost hirotonit preot de către Arhiepiscopul Teofil Herineanu, vag aveam cunoștință de toată această tragedie mărturisitoare care s-a derulat în timpul vieții noastre. Nici astăzi nu este foarte multă lume care să știe ce preț enorm s-a plătit pentru ora de religie și pentru educarea tineretului în spiritul învățaturii lui Hristos. Chiar și clericii, nu realizăm cât de important este să-i catehizăm pe tineri și să-i creștem frumos.

Personal, intuiam ce importantă este cateheza, și duminica la vecernie, de la hirotonie, de 47 de ani, fac cateheză pentru toți, dar mai ales pentru cei tineri. Nu știu care-i efectul, știe Bunul Dumnezeu. Dar înainte de 1989 am avut și probleme, asupra cărora nu stăruim acum. Încă mă uit în sus la Sfântul Liviu-Galaction și-mi vine să intru în pământ, gândindu-mă la prețul ce l-a plătit el pentru ora de religie.

Astăzi, avem libertate deplină, dar și secularizarea își spune cuvântul. Copiii fac religie la școală, însă prezența lor la Liturghie nu-i suficientă duminica. Chiar dacă Înțeleptul Solomon ne îndeamnă „*să-l deprindem pe tânăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă și chiar când va îmbătrâni, nu se va abate de la ea*” (Pilde 22, 6), ispitele cu care se confruntă tinerii sunt multe.

Sfântul Liviu-Galaction, în troparul său, este rugat să aibă grijă de tineri și de dascălii lor: „*Mărturisitorule al Ortodoxiei, povățuitorule al tinerilor și lauda dascălilor, Părinte Liviu-Galaction, cu învățăturile tale pe toți i-ai luminat; sprijinitorul celor din necazuri și pătimitorule pentru dreapta credință, roagă-te lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre*”.

Nădăjduim ca el să ocrotească Facultatea noastră de Teologie, studențimea din orașul Cluj și pe toți profesorii care activează aici.

Sfântul Sfințit Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj în memoria liturgică a Ortodoxiei

Arhim. lect. univ. dr. Simeon Pinte

Latrimoniul liturgic al Bisericii locale a Arhiepiscopiei Vadului Feleacului și Clujului, dar și Patrimoniul liturgic al Ortodoxiei Ecumenice, s-a îmbogățit în luna februarie a anului în curs cu proclamarea cinstirii solemne a Preotului Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj, canonizat alături de alți sfinți mucenici și mărturisitori români care au mărturisit cu prețul vieții și al libertății credința în Hristos în perioada prigoanei totalitarismului comunist. Prima comemorare liturgică a Sfântului Sfințit Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj va avea loc în 8 martie, data mutării sale în eternitate la închisoarea de la Aiud, zi ce corespunde în tradiția liturgică cu trecerea pascală în Împărăția cerurilor sau nașterea întru Împărăție, *dies natalitiae*. Începând de acum, în fiecare an se va săvârși pomenirea sa liturgică potrivit îndemnului Sfântului Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evrei 13, 7).

Proclamarea solemnă a canonizării sale pe plan local va avea loc în Catedrala Mitropolitană la 25 martie, de Praznicul Bunevestiri. Prin canonizare înțelegem actul prin care Biserica recunoaște, declară și așază martorii dreptei credințe adormiți în Domnul în rândul sfinților, în canonul sau catalogul sfinților, pe care apoi Biserica Ortodoxă îi venerază. Procesul de canonizare este unul complex. Printre alte acte, pregătirea canonizării cuprinde și alcătuirea slujbei și a icoanei sfântului. În ceea ce privește compunerea textelor liturgice ale Slujbei, Sinaxarului și Acatistului Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj, Părintele Mitropolit Andrei mi-a încredințat, această sarcină, dat fiind că sunt profesor de liturgică. Am socotit de cuviință că acest proces nu trebuie realizat de unul singur, ci sobornicește. De aceea, am apelat la bunăvoința Părintelui Profesor Ioan Chirilă, care studiasse viața și scrierile Părintelui Liviu-Galaction, și la Părintele Profesor Daniel Mocanu, care este specialist în muzică bisericească și iconografie ortodoxă. Astfel, după ce am alcătuit proiectul de text liturgic, acesta a fost prezentat și aprobat de către Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, după care a fost trimis spre a fi analizat de către Comisia liturgică a Sfântului Sinod. Doar după aceea Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a aprobat în ședința de lucru din 11-12 iulie din 2024 proiectul de text liturgic care a fost ulterior direcționat spre *Departamentul de carte de cult* pentru a fi introdus în cărțile liturgice.

Troparul Sfântului Sfințitului Mucenic Liviu-Galaction surprinde principalele sale calități: „Mărturisitorule al Ortodoxiei, povățuitorule al tinerilor și lauda dascălilor, Părinte Liviu-Galaction, cu învățăturile tale pe toți i-ai luminat; sprijinitorule al celor din necazuri și pătimitorule pentru dreapta credință, roagă-te lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre”. Iar Sinaxarul prezintă pe scurt biografia sa.

SINAXAR

În luna martie, în ziua a opta, se face pomenirea Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj

Sfântul preot Liviu-Galaction s-a născut în 16 mai 1898, în localitatea Cristian, din județul Brașov. Tatăl său, Nicolae Munteanu, învățător, iar mama sa Maria, casnică, au dat naștere la șase copii, dintre care Liviu Galaction a fost al doilea. Din copilărie a fost iubitor de Dumnezeu și plin de evlavie față de Biserică. A învățat mai întâi la școală românească din Cristian, întemeiată și condusă de tatăl său, apoi a urmat Liceul *Andrei Șaguna* din Brașov și Institutul Teologic din Sibiu, pe care l-a absolvit în anul 1920. În 1923 a obținut titlul de doctor în teologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cernăuți. În același an s-a căsătorit cu Silvia, Dumnezeu binecuvântându-i cu trei copii. În anul 1924, după ce Episcopul Nicolae Ivan a înființat Academia Teologică din Cluj, tânărul Liviu-Galaction a fost chemat ca profesor la școala care avea să formeze viitorii slujitori ai altarelor străbune din Eparhia Clujului. Darul preoției l-a primit prin punerea mâinilor aceluiasi episcop, în 17 februarie 1927. A fost profesorul cu cea mai lungă activitate în cadrul Academiei Teologice din Cluj, ajungând și rector al acesteia. Teologia lui se poate caracteriza drept mărturisitoare, nu numai prin conținutul și modul predării ei, ci și prin pilda propriei vieți. Cei care l-au cunoscut mărturiseau că era „profesorul desăvârșit, care știe să fie față de studentul său, în același timp, părinte și frate; să fie dascăl și părtaș la știință și la neștiință”. A publicat numeroase articole teologice și culturale, în multe dintre ele prezentând pericolul pe care îl constituiau ideologiile fără Dumnezeu, care erau tot mai prezente în acea perioadă. După ocuparea Ardealului de Nord de către regimul horthyst în 1940, Părintele Liviu-Galaction, arătând mult curaj și statornicie, nu a părăsit Clujul, ci a rămas împreună cu Episcopul Nicolae Colan și cu alți intelectuali români pentru a insufla speranță românilor transilvăneni asupriți. Inima lui iubitoare l-a îndemnat să sprijine nu numai pe cei de un neam cu el, ci și pe alți clujeni de alte neamuri și credințe. Se cunoaște că a salvat de la deportare și de la moarte sigură trei tineri evrei, pe care i-a ajutat să treacă dincolo de graniță. După eliberarea Ardealului de Nord, greutățile nu s-au împușinat, deoarece în România s-a instaurat regimul comunist ateu care propovăduia ura de clasă și materialismul dialectic, aspecte ale ideologiei marxiste pe care părintele le combătuse în scrierile sale. Început al prigoanei și al suferințelor părintelui a fost desființarea în anul 1952 a Institutului Teologic din Cluj, institut pe care îl conducea. Nu i s-a permis să se transfere ca profesor la un alt institut, iar sub pretextul unor acuzații calomnioase i s-a confiscat și naționalizat locuința. A fost numit preot slujitor la biserica *Sfinții Trei Ierarhi* din Bistrița, unde timp de șase ani s-a ostenit cu multă râvnă și dăruire, întărindu-i în credința ortodoxă pe cei încredințați lui spre păstorie. Cuvântările pe care le rostea au atras mulțimea credincioșilor, ceea ce nu era deloc pe placul Securității statului care a inițiat urmărirea sa. În 1958, Episcopul Teofil Herineanu, care dorea să revigoreze viața duhovnicească din Eparhie, l-a rechemat la Cluj în calitatea de vicar administrativ. La soborul protopopilor din august 1958, părintele Liviu-Galaction a primit sarcina de a realiza o programă analitică orientativă pentru catehizarea copiilor și a adulților. Planul de cateheză, pregătit în colaborare cu preotul profesor Ioan Bunea de la Seminarul Teologic, a fost aprobat de Episcopul Teofil și trimis către protopopiatele din Eparhie. Proiectul catehetic nu a apucat însă să fie implementat în parohii. În 21 noiembrie 1958, părintele Liviu-Galaction a fost arestat, anchetat și torturat fizic și psihic, până la judecarea sa petrecută la 6 mai 1959. În timpul procesului a dat dovadă de credință și nădejde în Dumnezeu, spunând că este gata să primească martiriul pentru credința în Hristos. A fost condamnat la 17 ani de temniță grea, dar în urma recursului pedeapsa i-a fost redusă la 8 ani. A fost închis la Gherla, apoi la Aiud, unde a mărturisit dreapta credință ortodoxă cu prețul vieții sale, întrucât, în urma suferințelor îndurate, și-a încredințat sufletul în mâinile Mântuitorului Hristos la 8 martie 1961, trupul său fiind aruncat în groapa comună a martirilor de la Aiud. Pentru iubirea sa jertfelnică față de Stăpânul Hristos, pe care l-a slujit toată viața sa, dar și pentru mărturisirea desăvârșită a credinței creștine străbune, trecut prin proba de sânge, într-un veac al necredinței și al ateismului, Dumnezeu l-a proslăvit pe preotul și mărturisitorul Său, Liviu-Galaction, în soborul sfinților mucenici.

Pentru ale lui sfinte rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluiește-ne pe noi. Amin.

† BENEDICT Bistrițeanul

Episcop-vicar al

Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului

Casă de sfânt

Ne este la îndemână să-i admirăm pe sfinți, însă apropierea de aceștia devine uneori înfricoșătoare. Zicem lucrul acesta cu referire la modul lor total de asumare a credinței. În mod deosebit impresionează martirii pentru Hristos de la care transpare limpezimea minții, curajul, trezvia și disponibilitatea totală înspre a porni pe urmele Celui Răstignit, fără întârziere și necondiționat. Sotim că o asemenea întâlnire de tip paradoxal este singura vrednică de intensitatea și seriozitatea unei astfel de situații. Sfinții nu sunt prietenii noștri în sensul emoțional, ci, mai degrabă, în sensul clarificării lucrurilor din viața noastră și însoțirii pe un drum nou, cu sușuri provocatoare, iar dacă nu complet nou, cel puțin asumat în termeni maximi, de tipul mărgăritului aflat în țarină care merită orice investiție pentru prezervarea și punerea lui în valoare (Matei 13, 46). Această perspectivă argumentează seriozitatea vieții de sfințenie și noutatea față de orice altă viziune de tipul îmbunătățirii calitative a acesteia. Standardele sunt înalte, nenegociabile, de urmat pas cu pas din locul în care ne aflăm, însă fără a le ameliora mincinos și confortabil, de-a lungul străduinței noastre de a le îndeplini.

Există o succesiune care pornește de la „*Sfântul care ne-a chemat*” (1 Petru 1, 15), urmat de sfinții-prietenii Săi, cu precădere mucenicii, care se aseamănă întocmai prin viețuirea și, mai ales, prin moartea lor, Celui care i-a chemat, în corul cel mare al sfinților indiferent de slujire. Viața acestora devine criteriu de sfințenie, dar, mai ales, moartea lor, așa cum ne argumentează Sfântul Apostol Pavel: „*Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința*” (Evrei 13, 7). Seriozitatea morții oferă sobrietate personalității lor, și de aici interesul cu care ne apropiem de ei, dar, deopotrivă, teama de ceea ce aceștia reprezintă, prin itinerariul lor de sfințenie. Deodată cu exemplul pe care ni-l oferă, se observă dificultatea unei vieți în duh evanghelic și nevoia unor alegeri fără echivoc în fața ofertelor de tip lumesc în viața personală.

Introducerea de până acum aș vrea să se constituie într-un preambul la acest eseu dedicat celui mai nou sfânt din eparhia noastră - preotul mucenic Liviu Galaction de la Cluj, de care ne apropiem cu dragoste, dar și cu foarte multă sfială. El întrupează seriozitatea Evangheliei în viața sa, coerentă cu principiile scripturistice, dar și într-o formă continuă, în fața ispitei compromisurilor comode, în timpul unui regim ucigaș. Dar, în același timp, și în moartea sa, întâmplată la închisoarea din Aiud, într-o zi de 8 martie 1961. Măreția icoanei sale se vede mai ales de aici, din umilința pe care a trăit-o, din paharul singurătății pe care l-a băut până la fund, din contactul cu agresiunea omenească fără măsură, din simțământul absurdului vieții pământești. Toate acestea nu au lăsat nici un spațiu pentru speranță în termeni omenești, însă au deschis unica poartă capabilă să ofere scăpare și adăpost pentru cei devorați de istorie, de gravitatea și absurdul acesteia. Crucea este cheia unei astfel de mântuirii.

Termenul cheie pentru acest eseu este cel de adăpost. Și aici intervine o notă foarte personală abordării. Din cercetările recente asupra biografiei sale aflăm că acest nou martir al Bisericii a locuit între anii 1952-1958 alături de familia sa în spațiul în care personal îmi desfășor activitatea de mai bine de cinci ani. Acest plus de informație oferă o încărcătură aparte la tot ceea ce presupune activitatea mea pas-

torală. Anul 1952 marca desființarea Institutului Teologic de la Cluj, părintele profesor Liviu Galaction fiind înlăturat de la orice activitate academică și transferat ca slujitor la Biserica Sfinții Trei Ierarhi din Bistrița. Mai mult decât atât, își va pierde și locuința de pe strada Tinodi, nr. 3 (actuala Doina Cornea, nr. 3), naționalizată de statul comunist. Tot în acest moment va trăi și prima umilință neașteptată din partea regimului, fiind arestat pentru o zi, în timpul unui examen, ca urmare a înscenării unui proces legat de un presupus furt al unui aparat radio. Și acest lucru, pentru a-l intimida și a-i distruge reputația, fiind considerat de potenții vremii cu „viziuni antidemocratice”. Împreună cu familia sa se vedea dat afară din casă, asemenea Celui care nu „*nu are unde să-și plece capul*” (Matei 8, 20). Primind adăpostire în curtea Episcopiei Clujului, va face naveta tot la a treia săptămână la Bistrița, slujind și predicând poporului lui Dumnezeu (fiind trei preoți slujitori în acea biserică) ca sacerdot, învățător și, mai ales, ca părinte. Și în acest răstimp se poate observa aceeași sobrietate, eleganță și responsabilitate. Va locui în acest mic apartament un răstimp de șase ani, iar familia sa pentru încă 14 ani, până în anul 1972. Extrem de important este de reținut și faptul că, în ziua de 21 noiembrie 1958, din aceeași locație a fost arestat și, ulterior, condamnat, sfârșindu-și viața ca martir în închisoarea de la Aiud.

Voi face acum pomenire de un pasaj foarte important din scrierile Sfântului Isaac Sirul. Un pustnic, probabil autorul însuși într-o exprimare autobiografică discretă, ia decizia de a umple pereții chiliei sale cu scurte texte duhovnicești, pline de conținut, din Scripturi și din scrierile Părinților, pentru vremuri mai complicate, în așa fel încât să fie, în acele momente, sursă de nădejde, curaj, răbdare, dar și de bună îndrăznire. Această perspectivă suprapusă simbolic peste situația Părintelui Liviu Galaction și noua sa locuință dă greutate spațiului în discuție și-l umple de semnificație. Se spune mereu că zidurile au povestea lor. Cu siguranță în acest context povestea lor este una dintre cele mai intense, cu întrebări dintre cele mai urgente, cu răspunsuri primite sau doar nădăjduite, cu trăiri dintre cele mai contradictorii, cu rugăciuni deznădăjduite, cu suferințe nemângăiate și, mai ales, cu înfățișări grave înaintea Domnului, a unui om și a familiei sale, care se încăpățânează să stea în spatele Domnului. Să li calce pe urme, intrând în logica crucii. Poate nu întâmplător, în urmă cu cinci ani, în acest spațiu am zidit un mic paraclis, stabilit ca punct de referință pentru orice activitate ce se va desfășura aici. Oarecând altarele se zideau pe morminte de martir. Simbolic vorbind și altarul casei respectă această exigență.

De acum putem să punem nume acestui loc - „casă de sfânt”. Zidurile încep să vorbească, de-a lungul unei liturghii a cuvântului, despre viață, despre curaj, despre jertfă, dar și despre bucurie. Ele indică iconic, cu putere, mai ales, un parcurs al sfințeniei, pe urma Celui Unul-Sfânt. Nu în termeni romantici sau nostalgici, ci într-un limbaj matur, grav chiar, la limita curajului de a-l primi. Și acest lucru, pentru că presupune crucea, Golgota, mai înainte de Tabor. Tocmai de aceea un sfânt mucenic exprimă o situație paradoxală, pe de-o parte fascinează și atrage, dar, pe de altă parte înfricoșează și pune la încercare. „Casa de sfânt” reclamă toate aceste indicatoare pentru un parcurs verificat, în termenii unei oferte evanghelice, pe care să fim însoțiți generos și deopotrivă delicat. „A locui împreună” ne oferă șansa la intimitate, la o călătorie alături, în așa fel încât drumul să ne fie mai ușor, mai sigur și cu roade bogate. Sfântul preot mucenic Liviu Galaction ne devine nouă, celor din Cluj, mai ales, un astfel de reazem. Acum la prima sa prăznuire, în termeni liturgici, îi cerem cu încredere: „*Roagă-te lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre*”.

În afara taberei

„Căci trupurile dobitoacelor - al căror sânge se aduce pentru păcate în Sfânta Sfințelor prin arhieru - se ard în afara taberei.

Pentru aceea și Iisus, ca să sfințească prin sângele Său poporul, a pătimit în afara porții. Să ieșim, dar, la El, în afara taberei ocară lui purtând, căci nu avem aici cetate care rămâne, ci pe cea viitoare o căutăm”.

(Evrei 13, 12-14)

Diac. Eugen Adrian Truța

Secretar eparhial

Niviu-Galaction Munteanu a murit pe 8 martie 1961 la închisoarea din Aiud. Într-un anume sens, fusese doar o victimă colaterală a sistemului carceral. În ce măsură inabilitatea sa de a se conforma programului politic de reeducare din penitenciar i se poate imputa ca o vină, nu poate fi discutat în termenii unui distanțări emoționale. Am fi nedrepti să cerem unora concesiile înțelepte, iar altora sacrificii ultime.

Profesorul, preotul, rectorul și vicarul Liviu-Galaction a fost o persoană totalmente implicată în ceea ce înțelegea a fi misiunea încredințată de Sus. Eroismul său a însemnat refuzul unui joc care poate i-ar fi salvat viața sau, cel puțin, i-ar fi ameliorat condițiile detenției. Sfântul Liviu-Galaction de la Cluj a murit doar pentru Evanghelia lui Hristos.

Excepționalitatea sa poate fi comparată cu biografiile altor sfinți doar dacă alegem să nu forțăm contra-factualități sau să refuzăm lungi prefaceri interioare. Sfințenia nu este pendulul imaculatului destin, ci un război perpetuu de dobândire a vieții lui Hristos în noi. Unii reușesc să câștige bătăliile decisive, alții fug în ariergardă sau dezertează periodic. Doar idealismul împarte războiul în eroi și lași, pe când realitatea vieții ne convinge mereu că în noi subzistă profund ambele realități: martiri și colaboratori.

Până să continui cu glosele, menționez apariția unui volum care oferă o necesară consistență și o viziune rotundă asupra pretențiilor și mijloacelor pe care Statul român le-a folosit în raport cu înțemnițații politici. E vorba de *Reeducare și represiune în comunism: o istorie politică a închisorii Aiud* de Dragoș Ursu, București, Editura Corint Istorie pentru români, 2024. Autorul reușește să transcrie atmosfera carcerală în paginile unei cărți redactate de mintea unui istoric și cu culpabilitățile inerente unui teolog.

Obişnuți cu discursurile apăsate hagiografice referitoare la detenția unor personaje cheie sau încărcăți de subiectivismul greoi, înșelător și alunecos al memorialisticii și istoriei orale, descoperim o

carte care rezumă eforturile conducerii Penitenciarului din Aiud într-o logică ce ne permitem să vedem dincolo de umbre și lumini. Efortul salutar de a căuta, prelua și prelucra conținuturi voluminoase cu strictă referire la un spațiu carceral, vine ca o gură de oxigen care să limpezească situația în problemă. Sunt analizate perioada 1941-1958, *Reeducarea* 1959-1964, consecințele biografice ale reeducării după decretul de amnistiere din 1964 cu celebrul și tristul tiraj *Glasul Patriei*, precum și tensiunile memorialistice post-decembriste. Pe scurt, o admirabilă și exemplară muncă de istoric onest care pune în atenție resursele semnificative pe care Securitatea le-a utilizat în atingerea obiectivelor politico-sociale, dar și răspunsurile atât de umane ale celor supuși unui supliciu moral, psihologic și fizic.

Profilul celor care au refuzat reeducarea din convingeri religioase *mistice* este o pagină de aur a istoriei Bisericii. Le urmează cei care au întrebuințat concesiile culpabilizatoare sau nu, Dumnezeu știe, pentru a supraviețui într-un univers lipsit de orizonturi. Mărturisesc că din postura de martor tăcut al acestei monografii, mă simt mai laș și mai dispus la complicități decât oricare deținut politic din acel Aiud însângerat. Evoluțiile post-carcerale ale unor figuri sunt un alt tur de forță ce primesc întreaga noastră atenție și empatie.

Am pornit însă de la chipul strălucitor al mucenicului Liviu-Galaction Munteanu. *Sângele martirilor este sămânța creștinilor*, spunea Tertulian în contextul unor persecuții sângeroase și neînțelese azi de creștinătatea europeană.

Preotul martir Liviu-Galaction a ieșit în afara porții instituționalismului și poziționării inteligente. Cu sângele său a sfințit credința noastră, a pus sămânța unei creștinătăți a universitarilor pentru universitate și a catehezei pentru toate categoriile de vârstă. Un sfânt al Clujului pentru toate momentele în care Someșul a închis ochii în mod vinovat. Cinstită să-i fie memoria!

Martiriul părintelui Liviu Galaction Munteanu: din arestul Securității Cluj la Râpa Robilor din Aiud

Dr. Dragoș Ursu

E praznicul Intrării în Biserică a Maicii Domnului (1958), părintele Liviu Galaction Munteanu a fost arestat, pentru rolul decisiv pe care-l avusese în creionarea proiectului de educație religioasă a tinerilor din eparhia Clujului, inițiat cu binecuvântarea episcopului Teofil Herineanu. Acțiunea Securității, deși avea loc în contextul politicii represive anti-ecclesiale a regimului comunist, declanșate după revoluția din Ungaria, a venit pe neașteptate, deoarece, la începutul lunii noiembrie¹, episcopul Teofil și părintele Galaction Munteanu făcuseră o vizită la București, unde, sprijiniți și de patriarhului Justin și mitropoliei Justin al Moldovei și Nicolae Colan al Ardealului, au avut o întâlnire cu conducerea Departamentului Cultelor, pentru a lămurii suspiciunile regimului față de acțiunea catehetică.

Astfel, arestarea din 21 Noiembrie 1958 l-a surprins pe părintele Liviu Galaction Munteanu. Au urmat în interogatorii lungi, în care acesta a fost anchetat asupra acțiunii de catehizare, Securitatea urmărind să afle deopotrivă actorii implicați, cât și desfășurarea detaliată a evenimentelor².

Paradigma ideologică în care Securitatea interpreta realitatea pentru a justifica politicile represive s-a materializat și în anchetarea părintelui Liviu Galaction Munteanu, iar apoi, după arestarea din 2 februarie 1959³, a preotului Ioan Bunea.

Pentru Securitate, inițierea activității catehetice, de educație religioasă a tinerilor, nu putea fi decât expresia unor „atitudini dușmănoase” din partea celor implicați. Astfel, anchetele urmăresc, dincolo de documentarea factologică a acțiunii catehetice, antecedentele politice incriminabile ale celor doi, care puteau argumenta reprimarea lor politică.

În cazul părintelui Galaction Munteanu, Securitatea avea la îndemână, întâi de toate, materialul (note și rapoarte informative) obținut prin urmărirea informativă a acestuia din anii '50, care documentează poziția sa „dușmănoasă”, de opoziție față de acțiunile regimului îndreptate împotriva învățământului teologic clujean. Mai mult, ancheta se focalizează și asupra activității publicistice a acestuia din perioada interbelică și anii '40, când a redactat câteva articole în revistele *Viața Ilustrată* și *Renașterea*, pe care Securitatea le-a considerat ca avânt conținut anticomunist.

La sfârșitul anchetei, în ceea ce privește motivația inițierii acțiunii catehetice de către părintele Galaction Munteanu, concluzia Securității trăda perspectiva ideologică asupra realității: „Dată fiind atitudinea și concepția sa ostilă față de regimul democrat-popular din RPR, în cursul lunii august 1958, Liviu Galaction Munteanu a inițiat redactarea și a redactat împreună cu învinuitul Bunea Ioan două programe analitice și anume: o programă analitică pentru catehizarea elevilor și una pentru catehizarea adulților. Prin redactarea programei analitice privind catehizarea elevilor de la cursul elementar, învinuitul Liviu Galaction Munteanu a urmărit să ajungă la introducerea învățământului religios în școală”⁴.

Curând după începerea anchetei, părintele Galaction Munteanu și-a dat seama de faptul că speranțele eliberării, pe care le avusese la arestare, sunt iluzorii, asumându-și, așa cum o arată notele de celulă, faptul că este o victimă a represiei pe care regimul o duce împotriva Bisericii. Sugestive, în acest sens, sunt două note informative, din 24, respectiv 29 noiembrie 1958. În prima dintre ele, părintele Munteanu „arată că timp de 14 ani, s-a dus o luptă tăcută între biserică și stat, arătând că deznodământul trebuia să se întâmple, deoarece conducătorii statului, cât și politica PCR, văd în biserică și reprezentanții ei pe cei mai mari dușmani. Scopul său, cât și al majorității reprezentanților Bisericii, este de a arăta credincioșilor adevărata stare a lucrurilor, de a-i face să strângă rândurile în jurul bisericii și a-i aduce pe calea credinței la Dumnezeu pe acei care s-au depărtat de la această cale. Nu îi este teamă că va condamnat, dacă se va întâmpla aceasta, deoarece numele său va intra în istoria creștinismului alături de ceilalți martiri, însă

alături de el trebuie să fie și cuviinciosul vlădică, cât și majoritatea episcopilor care au fost de partea lui”⁵.

Nota din 29 noiembrie impresionează prin seninătatea cu care părintele Galaction Munteanu își asumă identitatea martirică: „Pe dânsul nu-l mai interesează condamnarea, și vrea să fie până la urmă credincios jurământului față de biserică. Dă exemplu că persoana sa este plină de martiriu (glorie bisericească) la fel ca și a unor preoți și slujitori din București de la patriarhie, care tot pentru biserică au fost arestați. Arată că numele acestora cât și al său va figura în rândul credincioșilor pentru creștinism, pentru care s-au sacrificat. Numitul arată că nu numai episcopul Herineanu și dânsul, dar toți acei ce au jurat să slujească biserica lui Hristos, sunt împotriva comunismului, care caută să păgânească biserica”⁶.

La începutul anului 1959, pentru mai bine de o lună, părintele Liviu Galaction Munteanu, pe când era în arestul Securității Cluj, a fost internat la clinica Chirurgie I din Cluj, unde a fost operat de „hernie cu abdomen acut”⁷. După această intervenție chirurgicală, ce n-a fost urmată de recuperarea necesară, sănătatea părintelui Munteanu avea să fie serios afectată.

Finalul anchetei, materializat prin „concluziile de învinuire” din 13 aprilie 1959, sintetizează perspectiva ideologică în care Securitatea a ambalat, cu scopul de a justifica reprimarea lor, implicarea celor doi clerici în acțiunea catehetică, văzută ca expresia unei îndelungi activități dușmănoase, prin care cei doi – Liviu Galaction Munteanu și Ioan Bunea – au vrut să submineze ordinea constituțională prin introducerea religiei în școală (sic!)⁸.

Pe 6 mai 1959 Tribunalul Militar Cluj a judecat procesul celor doi, acuzați de „uneltire contra ordinii sociale”, condamându-i la 17 ani de închisoare pe Liviu Galaction Munteanu, respect 8 ani pe Ioan Bunea⁹. La proces a avut loc ultima întâlnire a părintelui Munteanu cu soția acestuia, Silvia, căreia i-a împărtășit cuvintele testamentare: „Dragă Sisilule, noi pe lumea asta nu o să ne mai vedem. Sunt foarte bolnav”¹⁰.

Sfântul Liviu Galaction Munteanu (stânga) în misiune împreună cu episcopul Nicolae Colan în localitatea Zăbala (Covasna) la data de 22 august 1943, în plin război mondial și în plină perioadă horthystă.

În urma recursului din 30 mai 1959, pedeapsa acestora a fost redusă la 8 de închisoare în cazul părintelui Galaction Munteanu, respectiv 5 ani de detenție pentru părintele Ioan Bunea¹¹. După condamnare, cei doi au fost trimiși la închisoarea Gherla, pe 4 iunie, iar 8 septembrie 1959 drumurile lor se despart, părintele Ioan Bunea fiind trimis la coloniile de muncă din Balta Brăilei (Salcia, Stoenesti, Giurgeni), pentru ca în 20 noiembrie 1961 să se întoarcă la Gherla, de unde s-a eliberat în 31 ianuarie 1964¹², iar părintele Liviu Galaction Munteanu a fost transferat, pe 31 octombrie 1959, la penitenciarul Aiud¹³.

Când părintele Munteanu ajungea la Aiud, regimul, prin Grupul Operativ condus de colonelul Gheorghe Crăciun, comandantul penitenciarului, iniția procesul de reeducare, ce avea să atingă apogeul în anii 1962-1964. În primii trei ani (1959-1962), Grupul Operativ s-a concentrat asupra muncii informative, cu obiectivul principal de a documenta activitatea deținuților, în general, și a liderilor legionari, în special.

⁵ ACNSAS, fond Informativ, dosar 174412, vol. 1, f. 55.

⁶ Ibidem, f. 64.

⁷ Anca Ștef, Raul Ștef, „Dragă Sisilule, noi pe lumea asta nu o să ne mai vedem”: drame de familie din vremea comunismului, Corint, București, 2022, p. 96.

⁸ ACNSAS, fond Penal, dosar 542, vol. 1, ff. 123-131.

⁹ Ibidem, f. 141.

¹⁰ Anca Ștef, Raul Ștef, op. cit., p. 97.

¹¹ ACNSAS, fond Penal, dosar 542, vol. 1, f. 163.

¹² „Fișa matricolă penală a lui Ioan Bunea” / IICCMER.

¹³ „Fișa matricolă penală a lui Liviu Galaction Munteanu” / IICCMER.

Deși producția documentară a Grupului Operativ a fost una semnificativă (zeci de volume cu rapoarte și note informative), mențiunile despre părintele Liviu Galaction Munteanu sunt cvasi-inexistente, aspect explicabil, pe de o parte, de faptul că părintele nu avea trecut politic, deci nu reprezenta un obiectiv pentru colonelul Crăciun, iar pe de altă parte de starea sa precară de sănătate, care i-a restrâns interacțiunile cu ceilalți deținuți. Printre puținele mărturii se numără declarația unui deținut, din septembrie 1961¹⁴, din dosarul deținutului Vasile Turtureanu, referitoare la activitatea și starea de spirit a celor închiși din ultimul an, în care acesta amintea sfaturile pe care preoții, printre care-l menționează și pe „profesorul Munteanu Liviu – fost rector al Facultății de Teologie din Cluj”, le dădeau colegilor din celulă: „o perioadă din timpul zile să o dedice rugăciunilor și meditației religioase”. De asemenea, în aceeași declarație este menționat faptul că deținuții „își transmiteau epistole apostolice și capitole din Filocalie”. Merită subliniat faptul că, deși declarația a fost redactată la șase luni după moartea părintelui Munteanu, aceasta ne oferă o imagine sintetică asupra poziției spirituale a părintelui în detenție.

În ceea ce privește sfârșitul părintelui Liviu Galaction Munteanu (8 martie 1961), despre care părintele Dumitru Stăniloae a spus „că niciodată n-a mai văzut un om care să sufere așa, care să treacă prin asemenea chinuri”¹⁵, aceasta a survenit la capătul unei suferințe grele, administrația închisorii internându-l în infirmerie abia după ce ajunsese într-o stare critică, fără posibilitate de salvare. Voi cita *in extenso* documentul medical, ce se constituie într-o probă relevantă a regimului de exterminare la care a fost supus părintele Munteanu în acea lume a morții, care era închisoarea Aiud condusă de colonelul Crăciun: „Deținutul Munteanu Liviu Galaction, a fost internat în spitalul formațiunii 0622 Aiud, de la 19.01.1961 – 08.03.1961, [...] cu diagnostic Meningită TBC, Morbul lui Pott, tromboflebită membru inferior drept – septicopiemie cu abcese multiple. Deținutul se internează în spital cu tulburări de vorbire, disfazie motorie, cu pareza membrelor inferioare, temperatură, stare general alterată, incontinență sfincteriană. I se administrează un tratament cardi tonic și cu antibiotice streptomycină. Bolnavul nu prezintă semne evidente de ameliorare. După 2 săptămâni de la internare se instalează o tromboză a membrului inferior drept, edemațierea membrului și scăderea temperaturii locale, dureri foarte accentuate. [...] La interval de 10 zile bolnavul prezintă o prăbușire a coloanei vertebrale în regiunea D4 – D8, după care bolnavul este suspendat într-un hamac ortopedic. Starea generală se înrăutățește progresiv, prezintă pierderea cunoștinței, incontinență sfincteriană, escarele progresează și în regiunea dorsală și cervicală. Temperatura se menține la valori ridicate. Se instalează tumefacție și roșeața regiunii parotidiene bilaterale. Bolnavul nu poate ingera nici lichidele, prezintă ulcerații și cruste la nivelul limbii și a cavității bucale. Starea generală se alterează și, mai mult, intră în comă și decedează după trei zile”¹⁶.

Epilog documentar. Intervenția episcopului Teofil Herineanu și cinismul Securității

Un subiect încă nelămurit, cu reverberații memoriale, pe care voi încerca să-l abordez într-un articol ulterior, este cel legat de poziția episcopului Teofil față de destinul carceral al preoților Liviu Galaction Munteanu și Ioan Bunea. Așa cum probează sursele documentare, episcopul Clujului a încercat să-i salveze pe cei doi, făcând memorii și intervenind personal pe lângă reprezentanții Departamentului Cultelor. Rapoartele Securității, care monitoriza atent problema, arată că în vara-toamna anului 1960, s-a purtat un dialog între episcopul Teofil și Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor, pe această temă¹⁷. Așteptările erau pozitive, după cum o arată chiar o notă informativă din martie 1961 (luna morții părintelui), care semnală faptul că, într-o ședință cu consilierii, episcopul Herineanu a spus că urmează eliberarea lui Galaction Munteanu și Ioan Bunea.

Răspunsul regimului, la diligențele episcopului, a venit, în cele din urmă, în iulie 1962, când șeful direcției MAI Cluj, Nicolae Pleșiță, propune grațierea părintelui Liviu Galaction Munteanu, motivând „că nu are antecedente penale, politice, a fost sincer în anchetă, este înaintat în vârstă și a executat peste 3 ani de condamnare”¹⁸. Grațierea a venit însă prea târziu. Părintele murise cu 15 luni înainte, în 8 martie 1961, în temnița Aiudului.

¹⁴ ACNSAS, fond Informativ, dosar 114011, vol. 1, ff. 289-307.

¹⁵ Anca Ștef, Raul Ștef, op. cit., p. 97.

¹⁶ ACNSAS, fond Penal, dosar 542, vol. 2, ff. 63-63v.

¹⁷ ACNSAS, fond Informativ, dosar 259360, vol. 2, f. 7.

¹⁸ ACNSAS, fond Informativ, dosar 174412, vol. 2, f. 240.

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond Informativ, dosar 174412, vol. 1, f. 60.

² ACNSAS, fond Penal, dosar 542, vol. 1, ff. 21-33v.

³ Ibidem, f. 64.

⁴ Ibidem, f. 125.

Sfântul-Martir: Biblistul Liviu Galaction Munteanu

- O provocare cărturărească a lumii sale -

Pr. prof. univ. Stelian Tofană

Preliminarii

În ședința plenară a Consiliului Eparhial din 8 august 1924, pe lista profesorilor, aleși fără examen de concurs la Institutul Teologic din Cluj, ca, spre exemplu, pentru Dogmatică - Orest Bucevski; pentru Teologie practică - Andrei Buzduc; pentru Morală creștină - Ioan Pașca¹, figura, pentru Studiul biblic, numele lui Liviu Galaction Munteanu.

În cele ce urmează, voi încerca să creionez, sumar, doar câteva aspecte din preocupările biblic-noutestamentare ale profesorului martir Liviu G. Munteanu. Contribuția sa la dezvoltarea studiilor biblice pe tărâm noutestamentar poate fi caracterizată ca fiind **una de referință**, condeiul său, purtat de o mână iscusită în rânduirea slovelor, și dirigit de o minte luminată, de o reală vocație cărturărească, a așternut pe hârtie probleme din cele mai complexe din întreaga arie de cercetare biblică: exegeză, isagogie, teologie biblică.

Așadar, în afară de activitatea de la catedră, Preotul Profesor Liviu G. Munteanu s-a remarcat pe tărâm publicistic-științific printr-o serie de lucrări, studii, articole și referate de specialitate, de excepție, îmbogățind, astfel, patrimoniul, destul de sărac, de atunci, ca și de astăzi, al literaturii nou-testamentare românești.

Aș dori să fac referire, în continuare, doar la două dintre lucrările principale care au ieșit de sub pana inspirată a distinsului profesor și cărturar, care sunt atât de actuale, prin conținutul lor, și azi, când studiile biblice au atins cu totul alți parametri de investigare a problemelor cu care cercetarea biblică se confruntă în încercarea de a penetra, prin mesajul textului sfânt, sufletul arid al creștinului de azi.

1. Predica de pe Munte. Studiu exegetic, Tiparul Tipografiei Eparhiei Ortodoxe Române, Cluj, 1932, 144 p.

Încropirea acestui studiu exegetic al textului din *Evangelia după Matei* 5-7 a fost pregătită de către Dr. L. G. Munteanu prin publicarea mai întâi a unor articole în revista Eparhiei Ortodoxe de la Cluj, *Renașterea*, de-a lungul a 6 luni de zile, între anii 1931-1932.²

La vremea respectivă, Episcopul Nicolae Colan, recunoscând sărăcia din domeniul literaturii exegetice din spațiul românesc ortodox, considera extrem de oportună apariția acestei lucrări. Necesitatea ei, atât pentru studenții în teologie, cât și pentru preoți, este datorată faptului că „Predica de pe Munte” cuprinde într-o alcătuire unitară, nesistematică, aproape întreaga morală creștină.³

Cartea nu a fost destinată a fi un material de predici, ci, prin abordarea academic-științifică a cuvântului Mântuitorului, rostit în cadrul acelei cuvântări, să fie un text menit spre adâncire în studiu și care, astfel, să contribuie la schimbarea vieții teologului. În acest sens, autorul își construiește întreg studiul într-o manieră sistematică de abordare, axată pe o prețioasă literatură de specialitate. Maturitatea științifică se observă încă din „Prefață”, unde autorul amintește scrierile „binecunoscuților autori străini” ai pretențioasei și minuțioasei școli germane după care s-a orientat în abordare: W. Steinmann, *Die Bergpredigt*, Padeborn 1926 – lucrare după care a și împărțit materialul în capitole și secțiuni; Heinrik I. Weiss, Theodor Zahn, Grissmann Klostermann, Bisping H. Strack, P. Billerbeck. Analiza textului sfânt ține cont și de „părerile autorilor români”, având în vedere volumele Pr. Prof. Dr. Vasile Gheorghiu: *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentariu*, Cernăuți, vol. 1 – 1925 și vol. 2

¹ În ceea ce privește pregătirea de specialitate a profesorilor, a se vedea amănunte, Dr. I. Vască, *Cuvânt înainte*, în „Anuarul” Academiei Teologice Ortodoxe române din Cluj, 1924-1930, p. 4.

² Anul 1931: „Predica de pe Munte. Observări introductive”, în *Renașterea*, IX (1931), nr. 47, p. 2-5; „Condițiile pentru intrarea în noua împărăție”, în *Renașterea*, IX (1931), nr. 48, p. 3-5; nr. 49, p. 4-6; nr. 50, p. 4; nr. 51, p. 2-4. Anul 1932: „Misiunea ucenicilor: Matei 5, 13-16”, în *Renașterea*, X (1932), nr. 1, p. 4-5; „Noua dreptate pretinsă. Matei 5, 17-20”, în *Renașterea*, X (1932), nr. 2, p. 3-4; nr. 3, p. 4; „Noua dreptate, Matei 5, 21-6 și 34”, în *Renașterea*, X (1932), nr. 4, p. 2-4; nr. 5, p. 3-4; nr. 6, p. 4-6; nr. 7, p. 3-4; nr. 8, p. 5-6; nr. 9, p. 3-4; nr. 10, p. 3-5; nr. 11, p. 3-5; nr. 13, p. 4-6; nr. 14, p. 4-5; nr. 15, p. 3-5; nr. 16, p. 4-6; nr. 19, p. 5-6; nr. 20, p. 5-7; nr. 21, p. 4-7; nr. 22, p. 3-6 și nr. 23, p. 5-6.

³ L. G. MUNTEANU, *Predica de pe munte. Studiu exegetic*, Cluj, 1932, (Ed. autorului), 141 p (în „Prefață”).

– 1927, care, la vremea respectivă, ca, de altfel, și azi, erau și sunt indispensabile oricărui exeget care se apleacă cu studiul asupra textului Predicii de Munte.

Este de apreciat, în acest context, onestitatea academică atunci când Dr. G. L. Munteanu afirmă: „am citat părerile unor scriitori ale căror cărți nu le-am putut avea la dispoziție”.⁴

În abordarea cuprinsului Predicii de pe Munte preocuparea autorului este centrată în jurul a trei aspecte definitorii: o parte introductivă în care analizează condițiile pentru intrarea în noua împărăție propovăduită de Mântuitorul (Mt 5,3-12) (pp. 12-31), misiunea la care sunt chemați Ucenicii (Mt 5, 13-16) (pp. 32-36), respectiv, noua dreptate a acestei împărății (Mt 5,17-20) (pp. 37-46).

Partea centrală a lucrării, care detaliază problema noii dreptăți, este focalizată pe ființa noii dreptăți și pe modul în care este ea ilustrată de către Mântuitorul (Mt 5, 21-48) (pp. 47-74), pe o comparație între noua dreptate și evlavie fariseică (Mt 6, 1-18) (pp. 75-107) și pe valoarea practică a noii dreptăți (Mt 6, 19-34) (pp. 108-121). Aspectele legate de judecata defavorabilă (Mt 7, 1-6), de cerere și răspunsul la ea (Mt 7, 1-12), precum și de poarta cea strâmtă sau drumul îngust al virtuții (Mt 7, 13-23) (pp. 108-138), prefațează ultima parte a cărții, și anume, pilda despre clăditul unei case, înțelegând de autor ca fiind un veritabil îndemn, dat ascultătorilor (pp. 139-143), în ceea ce înseamnă buna cugetare în tot efortul de consolidare și clădire a noii vieți spirituale.

Datele geografice, arheologice, lingvistice sunt îmbinate armonios, atât într-un stil plăcut, ușor de urmărit, cât și academic, chiar dacă textul face referire la lucrări de specialitate, de marcă, citând din abundență și lucrări patristice. O caracteristică aparte a acestei lucrări este bogatul material vechi-testamentar și al literaturii iudaice târzii, la care face referire autorul pentru explicarea textelor din Evangelia după Matei.

Sfântul Liviu Galaction Munteanu, în dreapta episcopului Nicolae Colan, cu prilejul sfințirii unei biserici.

Redăm, în continuare, structura Predicii de Munte prezentată de autor în lucrarea sa:

A) Introducere:

1. Condițiile pentru intrarea în noua împărăție 5, 3-12.
2. Menirea ucenicilor 5, 13-16.
3. Tema: Noua dreptate pretinsă 5, 17-20.

B) Tratarea:

I. Noua dreptate 5, 21 - 6, 34.

1. Ființa noii dreptăți, ilustrată în 5 exemple 5, 21-48:

- a) crimă 5, 21-26;
- b) preacurvia (desfrâul) 5, 27-32;
- c) jurământul 5, 33-37;
- d) răsplata 5, 38-42;
- e) iubirea față de dușmani 5, 43-48.

2. Noua dreptate și evlavie fariseică, sau exercițiul practic al noii dreptăți, ilustrată în 3 exemple 6, 1-18:

- a) blândețea 6, 2-4;
- b) rugăciunea 6, 5-15;
- c) postul 6, 1-18.

3. Noua dreptate și bunurile pământești sau valoarea practică a noii dreptăți, ilustrată în 3 exemple 6, 19-34:

- a) adunarea bogățiilor 6, 19-23;

b) serviciul mamonei 6, 24;

c) grija peste măsură de nutremânt și îmbrăcăminte 6, 25 – 34.

II. Singurite dispoziții călăuzitoare 7, 1-23, și: anume:

1. despre judecățile defavorabile 7, 1-6;
2. despre ruga de cerere 7, 7-12 ;
3. despre poarta cea strâmtă și drumul spinos al virtuții 7, 13-23.

C) Încheiere:

Pilda despre clădit, ca un îndemn față de ascultători 7, 24-27.

2. Pe drumul desăvârșirii creștine, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, Cluj, 1938, 79 p.

După un intens parcurs publicistic în anul 1937, cu accent pus pe textul Vechiului Testament, și anume „Pentateuchul în fața criticii moderne - Studiu introductiv”, în vol. *Anuarul Academiei Teologice Ortodoxe Române Cluj (1935-1937)*, Cluj, 1937, pp. 33-89; *Pentateuchul în fața criticii moderne*, Cluj, 1937, 57 p.; *Vechiul Testament și Pentateuchul*, Cluj, 1937, 62 p.; *Vechiul Testament și Creștinismul*, Tipografia Eparhiei Ortodoxe-Române, Cluj, 1937, 62 p., noul rector al Academiei Teologice din Cluj, Pr. Prof. Dr. Liviu G. Munteanu, publică o serie de articole în revista *Renașterea* cu accentul pus o tematică specială: „sfințenia”.⁵ Acestea vor apărea, mai apoi, într-un volum aparte, intitulat *Pe drumul desăvârșirii creștine*, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, Cluj, 1938, 79 p.

Privind retrospectiv, momentul este definitoriu atât pentru viața profesorului, cât și a preotului Liviu G. Munteanu, respectiv pentru destinul Academiei Teologice, viața academică a renumitului profesor împletindu-se cu cea a instituției pe care o slujea. Spun aceasta pentru că anul 1938, unul cu multiple și noi responsabilități, avea rolul de a da un nou impuls vieții academice. Era anul în care s-a făcut un bilanț al realizărilor trecute și s-a conturat un scop pentru anii următori. Această evaluare și nouă perspectivă le vedem adunate în studiul despre sfințenie, intitulat „Pe drumul desăvârșirii creștine”.

Lucrarea prezintă concepția autorului despre sfințenia creștină, înțelegând ca țință finală a strădaniilor pământești, fiind pusă în raport cu natura omului, cu lumea, cu duhul vremii, concluzionându-se, ca o idee generală a subiectului tratat, că în afara Bisericii lui Hristos nu există sfințenie și desăvârșire spirituală autentică.

Cât de provocatoare, dar și mângâietoare, sunt cuvintele Părintelui Profesor Liviu Galaction Munteanu pentru toți anii care au urmat, gândindu-ne, în mod special, la cei de după anul 1952, în care s-a desființat Institutul teologic, s-a desființat funcția de rector pe care o ocupa, catedra, postul de profesor, în care a fost evacuat din propria-i casă, împreună cu familia și „exilat”, ca simplu preot, într-o parohie din Bistrița, se vede din ceea ce avea să concluzioneze despre procesul sfințeniei și despre accesibilitatea ei: „A deveni sfânt este o posibilitate dată oricărui creștin, *răvnitor după desăvârșire*”!⁶

Anii care au culminat cu perioada de detenție, din 1958-1961, din care urma să nu se mai întoarcă niciodată pe acest tărâm, n-au fost alții decât cei în care Părintele Profesor Liviu G. Munteanu le-a încredințat studenților din Academie și credincioșilor din parohia sa nu numai învățătura, ci și îndreptarul după care urmau să-și diriguiească viața, conștiința și dăruirea: *pilda vieții sale*.

Această pildă strălucește, mai ales azi, din aureola sfințeniei personale pe care a întrupat-o în Sfântul care, de acum, nu doar ne provoacă academic, pe cei ce-i urmărim cu recunoștință la Catedra pe care a onorat-o ca puțini alții, ci și mijlocește pentru noi ajutor și har pe drumul care duce dincolo, acolo unde pe toți ne așteaptă!

⁵ „Pe drumul desăvârșirii creștine”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 5, p. 2-3. „Ce este sfințenia”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 7, p. 2-3. „Timpul sfințeniei propriu zilelor noastre”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. p. 2-3 și nr. 11, p. 2-3. „Natura omului și sfințenia”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 22, p. 2-3. „Lumea și sfințenia”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 25, p. 2-3. „Duhul vremii și sfințenia”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 27, p. 2-3. „Cucerind sfințenia. Lupta împotriva naturii noastre păcătoase”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 28-29, p. 2-3. „Lupta împotriva lumii”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 30-31, p. 2-3. „Nu este posibilă sfințenia în afară de biserica lui Hristos”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 34-35, p. 2-3. „Practica sfințeniei”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 36, p. 2-3. „Răsplata sfințeniei”, în *Renașterea*, XVI (1938), nr. 39, p. 2-3.

⁶ L. G. Munteanu, *Pe drumul desăvârșirii creștine*, p. 8.

⁴ Liviu G. MUNTEANU, *Predica de pe Munte*, în „Prefață”.

„Sub specie aeternitatis”. Chipul Părintelui Liviu Galaction Munteanu în memoria / memoriile Părintelui Ioan Iovan

Pr. prof. univ. Jan Nicolae

In chip fericit, în anul 2022, simpozionul marti-
rologic de la Alba Iulia / Aiud a fost dedicat unui
mărturisitor dârz, Părintele Ioan Iovan (1922-
2008), cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la nașterea sa,
în preajma Oradiei, în satul bihorean Husasău de Criș,
ca mezin al familiei preotului Gavril Iovan, iar pe linie
maternă Maria Iovan (născută Teaha), urmaș al unui
neam preoțesc viguros din Țara Crișurilor. Părintele
Ioan Iovan, considerat unul din duhovnicii frunțași din
perioada comunistă, merită o atenție specială deoarece
o mare parte din credincioșii pelerini au avut ocazia să-l
cunoască îndeaproape după 1989 în vatra monahală
ctitorită la maturitate, în anii entuziasmului religios de
după căderea regimului comunist, mănăstirea Recea de
Mureș, de la poarta orașului Târgu Mureș, vizavi de
aeroport. Misiunea Părintelui Ioan Iovan s-a desfășurat
în condiții delicate odată cu instalarea regimului comu-
nist în România și mai ales odată cu căderea în dizgrație
a mentorului și protectorului său, episcopul martir Ni-
colae Popovici al Oradiei. Desigur, altă traiectorie ar fi
avut acest părinte minunat dacă cel care l-a hirotonit și
investit programatic cu un rol misionar major în deceniul
al cincilea al veacului XX nu ar fi fost pus pe linie moar-
tă în contextul creșterii influenței și presiunii regimului
comunist asupra autorităților bisericești ale vremii.

Părintele Ioan Iovan se revendica întotdeauna
de la episcopul Nicolae Popovici și de la profeso-
rii săi de Teologie de odinioară, de la Cluj: episco-
pul Nicolae Colan, rectorul Liviu Galaction Mun-
teanu și protopopul Florea Mureșanu. Am avut
ocazia să-i cunosc cumva pe câțiva dintre profeso-
rii Academiei Teologice de la Cluj-Napoca din
evocările sumare, episodice, survenite în predici-
le de maturitate și din memoriile Părintelui arhi-
mandrit Ioan Iovan de la mănăstirea Recea de
Mureș, în anii 90 ai veacului XX. De cele mai mul-
te ori era evocată figura Părintelui profesor Florea
Mureșanu, mai ales în legătură cu teza sa de licență,
„Sfânta Împărtășanie, calea desăvârșirii creștine”
(Alba Iulia, 1996), sursă de orientare pentru întreaga
sa lucrare misionară de renaștere euharistică în
lumea monahală în vremea obsedantului deceniu
stalinist. Cu mult înainte de canonizarea Părintelui
Liviu Galaction Munteanu, în drum spre slujba de
pomenire a duhovnicului de la Recea, a început
să-mi stăruie în minte ecoul unui cuvânt străin:
sub specie aeternitatis. Atunci când se împlinea un
deceniu de la trecerea sa îmi stăruiau în minte
cuvintele sale prin care-și răspundea singur la
întrebarea de ce nu s-a abătut de la calea sa atunci
când a primit propuneri de compromis moral în
vremea reeducării pentru o carieră sigură și înaltă
și nici în alte ocazii asemănătoare: „- Pentru că am
privit totul *sub specie aeternitatis* / prin prisma
veșniciei / în orizontul veșniciei!”. Acest gen de
atitudine fermă a învățat Părintele Ioan Iovan în
școala teologică în care s-a format în preajma
minunaților săi profesori, dintre care evoca cu mare
drag pe rectorul Liviu Galaction Munteanu (1898-
1961), pe Florea Mureșanu (1907-1963) și pe epi-
scopul Nicolae Colan (1893-1967) dezvoltând un
cult al memoriei lor în predicile și conferințele sale
de după 1990.

În această sintagmă filosofică, care provine de
la filosoful Spinoza, dar pe care Părintele Ioan
Iovan o auzise de la rectorul Academiei Teologice
de la Cluj-Napoca, Liviu Galaction Munteanu, în
vremea studiilor sale, este taina unei moșteniri în

duh martiric. Atunci când a fost întrebat după eli-
berarea din temnița Aiudului, după cumplitul proces
de reeducare de acolo, căruia i-au căzut multe vic-
time celebre, după toate ispitirile asemănătoare celor
din pustia Carantaniei cu foamea, slava lumii și pu-
terea, Părintele Ioan răspundea cu seninătate tabo-
rică: „Am ieșit din temniță fără corigențe morale
pentru că am privit toate cele petrecute *sub specie
aeternitatis*!”. Cu alte cuvinte, aflase răspuns defini-
tiv de la profesorul său de studii biblice: să ia deci-
zii în viață privind totul și toate în orizontul veșniciei,
prin prisma eternității.

Doi Sfinți contemporani în prim plan: Sfântul Liviu Galaction Munteanu
de la Cluj (stânga) și Sfântul Ilarion Felea de la Arad (dreapta) în anul
1938.

Amintirile de maturitate ale Părintelui Ioan Iovan
descriu încrederea de care s-a bucurat din partea
rectorului Liviu Galaction Munteanu și a episcopu-
lui Nicolae Colan, dar și atașamentul său față de
catedrală și Biserica din Deal, unde slujea Părintele
Florea Mureșanu, protopopul Clujului și misionarul
iscusit, pe linia „Oastei Domnului”. Tânărul Silviu
Corneliu Iovan s-a înscris la cursurile Academiei de
Teologie din Cluj-Napoca în anul 1942, care nu era
recunoscută de statul maghiar și funcționa cu spri-
jinul Consulatului român. Formarea sa teologică în
cadrul acestei instituții s-a petrecut în perioada 1942-
1946, într-un răstimp marcat de regimul horthyst
(1940-1944) în Transilvania de Nord, dar și de entu-
ziasmul și tensiunile perioadei de după acest regim.
Participarea la cursurile marilor profesori în acei ani
este zugrăvită de Părintele Ioan Iovan sub semnul
fericirii: „Din clipa în care am devenit student la
Teologie, cu drept de a purta vestă neagră și reve-
rendă, am trăit o mare fericire. Cursurile erau o ade-
vărată încântare sufletească și mentală, mai ales că
ne predă rectorul și unii profesori, personalități cu
studii la Cernăuți, leagănul celei mai autentice școli
teologice ortodoxe din lume. Fiind criză de profesori
la unele discipline, însuși ÎPS Nicolae Colan, renu-
mitul rector de la facultatea de Teologie din Sibiu,
ne predă Noul Testament, de multe ori chiar în ca-
binetul Înalt Prea Sfinției Sale” (Monahia Cristina
Stavrofora, *Părintele Ioan Iovan*, Mănăstirea „Nașterea
Maicii Domnului” - Recea de Mureș, 2010, p. 14).
Primul menționat dintre profesorii care aduceau
emulație și încântare este Părintele Liviu Galaction
Munteanu, rectorul Academiei, care l-a atras și mar-
cat pe studentul său prin distincția sa. Personalitate
pregnantă și intransigentă moral, studentul teolog
Silviu Cornel Iovan, a avut o dispută cu conducerea
Academiei Teologice în primul său an de studii (1942)
datorită faptului că a înfruntat și dezaprobat com-

portamentul unor colegi de an, refuzând să mai
participe la cursuri împreună cu aceștia, fiind
sanționat pentru acest gest cu calificativul „su-
ficient” la purtare (p. 14-15). Totuși, acei trei
studenți problematici au abandonat studiile teo-
logice în anul 1945, după revenirea Ardealului de
Nord. În aceste condiții, Părintele Liviu Galaction
Munteanu a dorit să-i acorde încredere studen-
tului teolog Silviu Cornel Iovan integrându-l di-
rect în lucrarea administrativă și academică: „În
situația nou creată, după revenirea nordului Ar-
dealului la Patria Mamă, părintele rector Galac-
tion Liviu Munteanu (mort apoi în temnițele Aiudului)
m-a numit secretar al facultății și profesor
la școala de cântăreți bisericești, deși eram doar
în anul al treilea de studii” (p. 15).

Memoriile sale în dialog cu Maica stareță Cris-
tina Chichernea de la mănăstirea Recea de Mureș
se isprăvesc tot cu amintirea cuvintelor profeso-
rului său favorit, punând tot demersul său memo-
rialistic sub semnul acestor cuvinte auzite în pri-
mul său an de studii teologice de la Cluj: „În pri-
mul an de Teologie (1942), Părintele Rector Galac-
tion Liviu Munteanu, mort martir în temnița de
la Aiud, avea o expresie, ca să distingă cuvintele
alese, de mândrie, cu acest termen: «vă vorbesc
prin prisma veșniciei». Așa vorbesc și eu când
comunic aceste gânduri” (p. 103). Deci atunci când
folosea această sintagmă dorea să distingă între o
rostire solemnă, festivă, și un angajament maximal
înaintea lui Dumnezeu Judecătorul. Predicile Pă-
rintelui Ioan sunt rostiri entuziaste în orizontul
veșniciei, așa cum sunt și cele ale mentorului său,
Părintele Liviu Galactionu Munteanu, martirul
catehetic al Clujului. Atunci când dezaproba epis-
tolar, cu asprime, ieșirea unei renumite maici din
monahism, Părintele Ioan Iovan folosea aceeași
expresie favorită a profesorului său clujean: „Vă
mărturisesc sincer, judecând prin prisma veșniciei,
că nu sunt de acord... Eu vă scriu acum având
conștiința că mă vede Dreptul Judecător, Care mă
va întreba cum v-am sfătuit ca părinte, în fața is-
pitei grozave ce vă împresoară” (p. 73).

Semnătura rectorului Liviu Galaction Munteanu (Sfântul Liviu
Galaction de la Cluj) pe un Apel din 1950, prin care cheamă
studenții la aniversarea a 25 de ani de Patriarhat al BOR.

Desigur că recuperarea conștiinței vii euharistice
a Bisericii în practica ei liturgică concretă, prelungită
în toate aspectele vieții duhovnicești, sociale și cultu-
rale, reprezintă marea biruință a vieții și lucrării ace-
stui preot și duhovnic minunat, figură harismatică a
ortodoxiei românești, Părintele Ioan Iovan, dincolo de
teroarea istoriei, toate răutățile și răstălmăcirile de care
a avut parte în viață, cărora le-a răspuns cu zâmbetul
său larg și cu privirea sa străvăzătoare, *sub specie ae-
ternitatis*. Fervoarea sa euharistică și mărturisitoare
s-a format în cea mai mare parte în Clujul teologic al
anilor 1942-1948 sub îndrumarea profesorilor săi, din-
tre care rectorul Liviu Galaction Munteanu i-a livrat
expresia viețuirii autentice în Hristos și în Biserică în
orizont eshatologic. Și dacă ucenicul și-a asumat aceas-
ta martiric, în sens monahal deplin, cu atât mai mult
maestrul mutat la catedra și amvonul din ceruri. Să
avem parte de rugăciunile lor înaripate!

Drumul spre martiraj al părintelui Liviu Galaction Munteanu

Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta

In anul 1952, Episcopia Ortodoxă a Clujului a fost anunțată că Institutul Teologic de grad Universitar din Cluj a fost desființat, în locul lui urmând să se înființeze Școala de cântăreți bisericești. Conform dispozițiilor, absolvenții acesteia puteau urma ulterior Institutul Teologic¹. În situația creată, s-a luat hotărârea ca personalul existent să fie plasat în felul următor: „Bundrea V., Director; Huciu V., Alexandru Fărcaș, Leon Bândilă și Ioan Brie rămân profesori la Seminarul Teologic. La Serviciul Administrativ Ioan Bunea - secretar-casier, Nicola Octavian, contabil; Nicolae Hațieganu, administrator Internat; Elena Leucă, magazioner; Florița Lupșa, bucătăreasă; Aurelia Ștefan, spălătoreasă. În postul de bibliotecar a fost numit Prof. Dr. I Stănescu, pentru care Ministerul a aprobat crearea unui post. Pentru postul de spiritual a fost propus Părintele Gheorghe Noveanu”².

Părintele Prof. Ioan Pop a fost numit în postul de paroh la Bistrița I și Protopop în locul Părintelui Gheorghe Zagrai. Părintele Dr. Liviu Galaction Munteanu, Rector al Institutului Teologic, a fost numit în postul de preot la Bistrița II, în urma decesului Părintelui Victor Mureșan, revenindu-se astfel asupra numirii Pr. Dr. Victor Deac, care urma să rămână la comuna Iad. Părintele Augustin Faur a fost numit în postul de preot la Turda I, în locul Părintelui Aurel Gliga, iar Părintele prof. Dr. Ioan Bunea urma să ocupe postul de inspector la Centrul Eparhial³.

Dorind să grăbească lucrurile, autoritățile au încercat să-l preseze pe Rectorul Liviu Galaction Munteanu să elibereze localul Institutului Teologic, pentru a putea fi organizată Școala de cântăreți. În acest sens, în data de 9 august 1952, acesta a trimis Consiliului Eparhial următoarea adresă: „Întrucât neîntârziat trebuie să se organizeze în localul fostului Institut Teologic Ortodox noua instituție care ia ființă la Cluj, «Școala medie de cântăreți», și întrucât personalul administrativ al Institutului Teologic în bună parte este repartizat în alte funcțiuni sau chiar rămâne neîncadrat, este necesar să fie descărcat, făcându-se predarea inventarului și bibliotecii către Sfânta Episcopie, care în bună parte este proprietara acestui inventar și care la timpul său, după necesități, va atribui noii instituții inventarul corespunzător. În consecință, vă rugăm să binevoiți a delega o comisie care, împreună cu comisiunea noastră, să lucreze în zilele de 12 și 13 august a.c., orele 7.30, la preluarea inventarului, dându-se personalului nostru gestionar cuvenita descărcare”⁴.

Pe colțul din dreapta al adresei există rezoluția dată de Î.P.S. Nicolae Colan: „Acest lucru se va face la sfârșitul lunii, întrucât încă nici un funcționar al Institutului nu este confirmat în noua sa funcție”. Ca răspuns, Consiliul Eparhial remite următoarea adresă: „Vă încunoștiințăm că pentru preluarea inventarului Institutului Teologic am fixat ziua de 1 septembrie 1952, când din partea Consiliului Eparhial vor fi

de față Dl. Gheorghe Răceanu, șef contabil, și Pr. Ioan Moise, contabil, șeful inventarului”⁵.

Spre sfârșitul anului 1952, părintele Dr. Liviu Galaction Munteanu a preluat postul de preot la Biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Bistrița, cu calitatea de conducător al Oficiului Parohial. Aici a slujit împreună cu preotul Virgil Guțiu, transferat la Bistrița în anul 1948, din parohia Lechința⁶.

În ultima duminică din luna noiembrie 1955, episcopul Nicolae Colan al Clujului a fost oaspetele bisericii „Sfinții Trei Ierarhi” din orașul Bistrița. Cu acest prilej a fost sfințită fosta capelă parohială de pe strada Alba Iulia, care ulterior a fost trecută ca locuință, pe seama titularului parohiei II, părintele Dr. Liviu Galaction Munteanu⁷.

Prin ridicarea episcopului Nicolae Colan în treapta de Mitropolit al Ardealului, scaunul eparhial de la Cluj a rămas vacant. În această demnitate, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales, în ziua de 19 decembrie 1957, pe episcopul Teofil Herineanu

târziu, episcopul Teofil l-a transferat pe fostul Rector al Institutului Teologic pe postul rămas vacant la Centrul Eparhial Cluj, prin plecarea preotului Sabin Truția⁹.

Datorită faptului că, prin reforma învățământului din anul 1948, religia a fost scoasă din programa școlară, s-a creat o stare de neliniște în rândul tinerilor și o nemulțumire în rândul părinților. Slujbele oficiale ale bisericii nu reușeau să completeze lipsa orelor de religie. Episcopul Teofil era neliniștit din cauza ofensivei neoprotestante, fapt pentru care „s-a pus problema unei conferințe cu preoții, în care să se dezbată marile probleme ale Episcopiei”. Așa s-a născut memorabila ședință din 28 august 1958, în care episcopul Teofil Herineanu a încredințat vicarului Liviu Galaction Munteanu și preotului Ioan Bunea, de la Seminarul Teologic din Cluj, redactarea „Programei analitice a lecțiilor catehetice de la cursul primar pe anul școlar 1958-1959”.

Protopopii prezenți și-au declarat asentimentul față de această inițiativă, iar episcopul Teofil și-a precizat ferm poziția: „Precum alții au dreptul să catehizeze pe copii, și noi avem acest drept... Faceți aceasta pe proprie-mi răspundere”. Programa a fost scrisă la mașină și trimisă protopopiatelor, pentru ca apoi să ajungă la preoții din parohii și, începând cu luna septembrie, să poată fi pusă în aplicare. Autoritățile politice au perceput acțiunea de catehizare a elevilor ca pe o atitudine ostilă față de stat, fapt pentru care au retras programa analitică¹⁰.

În cursul lunii noiembrie 1958, preoții profesori Liviu Galaction Munteanu și Ioan Bunea au fost duși și anchetați la securitate. Prin sentința nr. 193, din 6 mai 1959, cei doi au fost judecați pentru „redactarea Programei analitice și introducerea cursului de catehizare” de către Tribunalul Militar Cluj și au fost condamnați „la temniță grea”, astfel: 17 ani Liviu Galaction Munteanu, care a murit în Penitenciarul din Aiud, și 12 ani Ioan Bunea, care a fost eliberat, cu sănătatea zdruncinată, după cinci ani¹¹. Au fost momente în care cei doi, împreună cu familiile lor, se considerau părăsiți de toată lumea, inclusiv de arhiepiscopul Teofil Herineanu¹².

Adevărul a fost însă că, în data de 30 iulie 1959, episcopul Teofil a trimis Patriarhului Justinian o scrisoare cu referire la părinții Liviu Galaction Munteanu și Ioan Bunea, lucru pe care aceștia poate nu l-au știut niciodată: „Aș fi deosebit de fericit ca odată ajuns acest caz la Procuratura Generală, cu sprijinul Preafericirii Voastre, să fie înțeles pe deplin faptul că preoții Munteanu și Bunea au avut intenții curate de servire a Bisericii Ortodoxe Române care, față de regimul democrat popular din patria noastră, se comportă cu loialitate și atașament”, preciza arhiepiscopul. Mai mult ca sigur că Patriarhul a intervenit mai departe, dar stăpânirea avea urechile surde când era vorba de glasul bisericii. Și cine era ascultat atunci când, pentru lucruri neînsemnate, care nu plăceau puterii, făceai ani de temniță?¹³

Adevărul a fost însă că, în data de 30 iulie 1959, episcopul Teofil a trimis Patriarhului Justinian o scrisoare cu referire la părinții Liviu Galaction Munteanu și Ioan Bunea, lucru pe care aceștia poate nu l-au știut niciodată: „Aș fi deosebit de fericit ca odată ajuns acest caz la Procuratura Generală, cu sprijinul Preafericirii Voastre, să fie înțeles pe deplin faptul că preoții Munteanu și Bunea au avut intenții curate de servire a Bisericii Ortodoxe Române care, față de regimul democrat popular din patria noastră, se comportă cu loialitate și atașament”, preciza arhiepiscopul. Mai mult ca sigur că Patriarhul a intervenit mai departe, dar stăpânirea avea urechile surde când era vorba de glasul bisericii. Și cine era ascultat atunci când, pentru lucruri neînsemnate, care nu plăceau puterii, făceai ani de temniță?¹³

Sfântul mucenic Liviu Galaction Munteanu, în dreapta episcopului Teofil Herineanu, împreună cu alți clerici, printre care prot. Ioan Pop, pr. Victor Iacob, pr. Virgil Guțiu, pr. Ioan Știuța, pr. Vasile Naghiu, în fața Bisericii Sfinții Trei Ierarhi din Bistrița, mai 1958.

nu. Solemnitatea înmânării cârjei noului ales în fruntea Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului a avut loc în data de 21 decembrie 1957, în sala sinodală din Palatul Patriarhiei Române⁸.

Locuința de la Bistrița a părintelui Liviu Galaction Munteanu (fosta Capelă greco-orientală, str. Alba Iulia) - prima jumătate a sec. XX

În luna mai 1958, episcopul Teofil Herineanu a reușit să facă o vizită pastorală la bisericile ortodoxe din orașul Bistrița, unde l-a întâlnit pe părintele Dr. Liviu Galaction Munteanu. O lună mai

⁵ Ibidem.

⁶ Ordinul de numire al Ministerului Cultelor nr. 35043 / 1949 și Ordinul Episcopiei Clujului nr. 7562 / 19 decembrie 1949.

⁷ Idem, Adresa nr. 33 / 1956.

⁸ Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, *Memorabilia Momenta*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014, p. 500.

⁹ Anexa, doc. nr. 184.

¹⁰ Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, *Memorabilia Momenta*..., pp. 470-471.

¹¹ Ibidem, pp. 470-471; vezi și Ioan Bunea, *Memorial*..., p. 30.

¹² Ioan Bunea, *op. cit.*, p. 129.

¹³ Andrei Andreicuț, „Mărturisitor pentru cauza catehizării tineretului”, în *Renașterea*, Cluj-Napoca, XXVI (serie nouă), nr. 7 (303), iulie 2015, p. 1.

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Cluj-Napoca, Vol. *Procese-verbale ale Consiliului Eparhial din Cluj*, 1952, nr. 686, p. 99.

² Ibidem, nr. 783, pp. 115-116.

³ Ibidem

⁴ Idem, Adresa nr. 897/1952.

Ședință semestrială cu părinții protopopi și conducerea CAR din Eparhia Clujului

La Centrul Eparhial din Cluj-Napoca a avut loc marți, 11 februarie 2025, ședința semestrială de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial cu cei nouă protopopi din cele două județe ale Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului: Cluj și Bistrița-Năsăud, precum și darea de seamă pe anul 2024 a Casei de Ajutor Reciproc (CAR) din cadrul Eparhiei Clujului.

Întâlnirea s-a desfășurat începând cu ora 10:00, în sala de ședințe a Centrului Eparhial, sub președinția Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. La eveniment au participat Preasfințitul Părinte Benedict Bistrițeanul, Episcopul-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, membri ai Permanenței Consiliului Eparhial, cei nouă protopopi (Cluj I, Cluj II, Gherla, Dej, Turda, Huedin, Bistrița, Năsăud și Beclean), conducătorii școlilor teologice (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Colegiul Ortodox „Mitropolitul Nicolae Colan” din Cluj-Napoca și Școala Primară „Sfântul Stelian” din Bistrița), inspectorii de tineret și inspectorii școlari la disciplina religie din județele Cluj și Bistrița-Năsăud.

În deschidere, a fost rostită o rugăciune de binecuvântare, după care Părintele Mitropolit Andrei le-a adresat celor prezenți un cuvânt duhovnicesc și a prezentat principalele puncte de pe ordinea de zi.

Au urmat expunerile și luările de cuvânt ale membrilor Permanenței Consiliului Eparhial și ale celor prezenți la întrunire, în frunte cu Episcopul-vicar Benedict Bistrițeanul, care a rostit un cuvânt duhovnicesc și a subliniat importanța acestor întâlniri.

Bilanțul CAR

În continuarea ședinței, de la ora 12:00, părintele Iustin Tira, în calitate de președinte al Casei de Ajutor Reciproc (CAR) din cadrul Eparhiei Clujului, a prezentat darea de seamă a activității CAR, a contului de gestiune și a bilanțului pe anul 2024, precum și aprobarea planului financiar pentru anul în curs. Casa de Ajutor Reciproc are ca principal scop ajutorarea membrilor ei prin acordarea de împrumuturi în condiții avantajoase, dar și acordarea de ajutoare pentru diferite situații și nevoi care apar în rândul membrilor.

În cadrul ședinței semestriale s-au discutat cele mai importante proiecte din acest an, precum și aspecte de ordin misionar-pastoral, cultural, social-filantropic și administrativ. Astfel de întruniri au ca obiectiv principal stabilirea unei agende clare pentru activitățile anuale, contribuind totodată la diseminarea informațiilor relevante, la identificarea și soluționarea eventualelor probleme apărute la nivelul parohiilor, precum și la asigurarea unei informări obiective asupra situației din teritoriu prin intermediul părinților protopopi.

S-a vorbit despre importanța misiunii în rândul tinerilor, au fost prezentate proiectele misionare și culturale desfășurate de parohii, precum și aspectele organizatorice privind Concursul Național Catehetic „Mărturisirea jertfelnică a dreptei credințe – moștenirea unui secol de Patriarhat pentru copii și tineri” (ediția a XVII-a), dedicat „Anului omagial al Centenarului Patriarhiei Române” și „Anului comemorativ al duhovnicilor și mărturisitorilor ortodocși români din secolul al XX-lea”, proclamat de Patriarhia Română.

Sfântul Liviu Galaction Munteanu, în dreapta episcopului Nicolae Colan, cu prilejul sfințirii unei biserici în perioada celui de-al doilea Război Mondial.

Proclamarea locală a canonizării Sfântului Preot Mucenic Liviu Galaction de la Cluj

Le asemenea, s-a discutat despre proclamarea locală a canonizării Sfântului Preot Mucenic Liviu Galaction de la Cluj, care va avea loc marți, 25 martie 2025, de Praznicul Bunei Vestiri, în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, cu ocazia hramului Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, urmând a fi cinstit anual la data de 8 martie, ziua trecerii sale la Domnul.

Anul acesta, în data de 4 februarie, în Catedrala Patriarhală din București, a fost canonizat, împreună cu alți 15 sfinți români, părinți duhovnici și mărturisitori din secolul al XX-lea, cu prilejul împlinirii a 140 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885) și a 100 de ani de la înființarea Patriarhiei Române (1925).

Primul centru cultural-catehetic închinat Sfântului Liviu Galaction

In Duminica a 33-a după Rusalii (a Vameșului și a Fariseului, Odovania Praznicului Întâmpinării Domnului), 9 februarie, Înaltpreasfințitul Părinte Andrei a slujit la Biserica „Întâmpinarea Domnului” din municipiul Cluj-Napoca. După oficierea Sfintei Liturghii, ierarhul a săvârșit slujba Sfeștaniei și a binecuvântat spațiul de la demisolul bisericii, unde a fost amenajat Centrul cultural-catehetic „Sfântul Preot Mucenic Liviu Galaction de la Cluj”, destinat copiilor, tinerilor și adulților din parohie.

„În ultimii doi ani, au fost realizate mai multe lucrări de renovare, amenajare și modernizare a acestui spațiu, astfel încât să poată găzdui, în cele mai bune condiții, un centru cultural-catehetic destinat copiilor, tinerilor și adulților din parohia noastră și nu numai”, a spus preotul paroh Raul Pap.

Centrul cultural-catehetic l-a primit ca ocrotitor spiritual pe Sfântul Preot Mucenic Liviu Galaction de la Cluj, care a fost întemnițat de regimul comunist tocmai pentru că a întocmit o programă pentru catehizarea copiilor și adulților.

Emisiuni speciale la radio și TV

Radio Renașterea a lansat o nouă emisiune intitulată „Pe urmele Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction de la Cluj”, disponibilă atât în format audio, pe frecvențele postului, cât și în format video, pe pagina de YouTube a radioului. De asemenea, pe site-ul **radiorenașterea.ro**, în secțiunea *Spiritualitate*, pot fi citite predicile duminicale ale Sfântului Liviu Galaction.

Marți, 25 februarie, de la ora 21:00, Trinitas TV a

difuzat o ediție specială dedicată Sfântului Preot Mucenic Liviu Galaction de la Cluj. Invitatul special al ediției a fost Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, care a vorbit despre viața și sfințenia părintelui mucenic. În cadrul emisiunii, credincioșii au avut ocazia să afle mai multe despre exemplul de credință și jertfă al Sfântului Preot Mucenic Liviu Galaction, cel care a mărturisit cu demnitate credința ortodoxă în vremuri de prigoană.

(Pagină realizată de **Darius Echim**)

Slujbele Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu (Vecernia, Utrenia și Acatistul) Compuse pe o singură voce după melodii tradiționale bisericești din Transilvani de Pr. Prof. Univ. dr. Vasile Stanciu

Pr. conf. dr. Zaharia Matei

Facultatea de Teologie Justinian Patriarhul din București

În ziua de 4 februarie a acestui an, la Catedrala Patriarhală din București, a avut loc proclamarea solemnă a canonizării celor 16 sfinți mărturisitori români. Toți au suferit cumplit în temnițele comuniste, fiind umiliți, batjocoriți și torturați pentru faptul că au fost mărturisit și apărut credința ortodoxă, arătându-se astfel fideli Persoanei și învățaturii evanghelice a Mântuitorului Iisus Hristos. O parte dintre acești sfinți au supraviețuit închisorilor, iar ceilalți au trecut la cele veșnice în timpul detenției. După învățătura Sfintei noastre Biserici Dreptmăritoare, cei ce au gustat moarte pentru iubirea de Hristos, s-au născut, prin botezul sângelui, la viața cea veșnică, fiind sfinți ai Mielului lui Dumnezeu. Sfinții sunt stele strălucitoare, cununa, cinstea și lauda Bisericii Mântuitorului Hristos.

Printre acești sfinți români se numără și Sfântul Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu, reprezentant de seamă al Teologiei ortodoxe clujene din prima jumătate a secolului al XX-lea. Fiind arestat de autoritățile comuniste, tocmai pentru dăruirea și crezul său în misiunea teologico-pastorală pe care o împlinea cu deplin devotament, după ani de suferințe și chinuri cumplite în închisoare, a murit ca martir, în penitenciarul de la Aiud la 8 martie 1961. Potrivit cuvintelor prorocului David, „prin sfinții care sunt pe pământul Lui, minunată a făcut Domnul toată voia întru ei” (Psalmul 15, 3). Așadar, Dumnezeu Se preaslăvește și este minunat întru sfinții Săi. Este întru totul minunat faptul că, după mai bine de 60 de ani de la martiriul său, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului îl are pe Sfântul Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu ca ocrotitor și pururea rugător înaintea Tronului Preasfintei Treimi. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luând în considerare mărturisirea dreptei credințe, viața curată și exemplară, precum și dreapta făptuire a Mucenicului, a decis canonizarea sa împreună cu a celorlalți „ostași ai lui Hristos”. Toți acești sfinți mărturisitori canonizați reprezintă pentru întregul neam românesc modelul absolut de demnitate umană și de sfințenie.

După cum este îndătinat în Tradiția Sfântă a Bisericii Ortodoxe, cel mai firesc mod de preaslăvire a lui Dumnezeu, de preacinstire a Născătoarei de Dumnezeu și de cinstire a sfinților este cântarea de laudă. În Biserică, noi nu doar vorbim despre sfinți, ci le aducem cult de venerare prin rugăciunile și cântările de mijlocire adresate lor în cadrul slujbelor bisericești. Alcătuirea slujbelor și a melodiilor închinat Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu sunt o lucrare sinergică a Bisericii, fiindcă cel ce le alcătuiește, pe lângă măiestria poetico-muzicală personală, primește și inspirația sfântului pentru a împlinirea acestei lucrări tainice. De acum înainte, numele și persoana Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu vor cinstite de întreaga noastră Biserică prin cântări, arătându-se astfel modul exemplar cum l-a slujit pe

Mântuitorul Hristos. Totodată, toți aceia care îi vor înălța cântări, rugăciuni și cereri vor primi ajutor de la Atotmilostivul Dumnezeu, prin mijlocirea Sfântului Mucenic.

Părintele Arhiepiscop și Mitropolit Andrei i-a încredințat sarcina alcătuirii melodiilor bisericești închinat acestui Sfânt Preot Mucenic Părintelui Profesor Universitar Doctor Vasile Stanciu de la Facultatea de Teologie Ortodoxă Nicolae Ivan a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, dascăl remarcabil de muzică bisericească, compozitor și dirijor, distins membru al comunității academice clujene, membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, care de 35 de ani slujește Biserica și învățământul teologic universitar clujean, cu dăruire, responsabilitate asumată și înaltă ținută academică, contribuind în acest fel la prestigiul Bisericii noastre, al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca și al învățământului teologic românesc. Din felul cum a compus melodiile slujbelor Vecerniei, Litiei, Utreniei și Acatistului, se observă că Părintele Pro-

Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca, au fost înveșmântate în melosul cald și plin de lumină al cântărilor bisericești tradiționale din Transilvania, vatră a culturii și spiritualității ortodoxe românești bimilenare. Părintele Profesor se dovedește și de data aceasta un fidel și un iscusit cunoscător al tradiției muzicale transilvănene. Fac această afirmație bazându-mă pe stilul întregii sale creații muzicale monodice și corale, în care nu se abate de la tiparele melodice tradiționale, fiind astfel un real susținător și un mărturisitor al acestei însemnate și istorice tradiții. În același timp, doresc să subliniez aici faptul că Părintele Profesor Vasile Stanciu, prin bunătatea și echilibrul său uman, a manifestat todeauna deschidere spre cântarea psaltică tradițională, pe care a deprins-o în anii de ucenicie petrecuți la București, sub îndrumarea Părintelui Profesor Dr. Nicu Moldoveanu, dascălul

și mentorul multor profesori de muzică bisericească din țara noastră, introducând în cărțile pe care le-a publicat cântări psaltice care se cântă pretutindeni în Biserica Ortodoxă Română.

În slujbele închinat Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction Munteanu de la Cluj, întâlnim câteva cântări consacrate tradiției psaltice de strună, precum: *Fericit bărbatul*, în variantă uniformizată, varianta lui Neagu Ionescu, compozitor și protopsalt buzoian, melodie transcrisă de dânsul în notație liniară, și cântarea *Lumină lină*, compoziție a părintelui Filotei Moroșanu etc. În același timp, Părintele Profesor a introdus în slujba Utreniei, *Polieleul*, *Mărimurile* și *Luminânda* compuse de Părintele Profesor Dr. Sorin Vasile Dobre de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu, ca semn al prețuirii frățești.

Părintele Profesor Vasile Stanciu are o experiență muzicală îndelungată, dânsul înfrumusețând și îmbogățind repertoriul transilvănean de strună cu slujbele multor sfinți din Transilvania, canonizați în trecut, precum: Slujba Sfântului Ierarh Pahomie de la Gledin, Slujba Sfinților Mărturisitori Năsăudeni, a Sfinților Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, a Sfinților Mărturisitori Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și a Sfântului Mucenic Oprea Miclăuș.

Pe lângă cântările compuse în cinstea Sfinților din Transilvania, Părintele Profesor este în faza definitivării unui amplu proiect, constând în publicarea tuturor cărților de cântări bisericești necesare stranei transilvănene. Dacă Părintele Profesor Nicu Moldoveanu a tipărit, la București, toate cărțile de psaltichie în dublă notație, Părintele profesor Vasile Stanciu i-a continuat munca, realizând același lucru pentru strana bisericească transilvăneană. De aceea, îl felicit din suflet, atât

pentru apariția acestei noi lucrări muzicale de suflet și de mare însemnătate pentru întreaga noastră Biserică, cât și pentru întreaga activitate academică, muzicală, dirijorală și pastorală săvârșită până în prezent. Sfântul Mucenic Preot Liviu-Galaction Munteanu să primească această ofrandă muzicală care i-a fost închinată ca pe o jertfă curată și să reverse bucuria Harului Mântuitorului Hristos peste părintele profesor Vasile Stanciu și peste toți cei dragi ai Sfinției Sale, precum și în sufletele celor care vor cânta aceste cântări și ale celor care le vor asculta, spre cinstirea numelui și faptelor Sfântului Mucenic Mărturisitor al lui Hristos!

Sfântul Mucenic Liviu Galaction de la Cluj, tablou contemporan.

fesor Vasile Stanciu s-a apropiat cu sufletul de persoana Sfântului Preot Mucenic Liviu-Galaction, rugându-l să-l inspire și să-l susțină în realizarea acestei lucrări liturgice și duhovnicești. Alcătuirea melodiilor bisericești ale Vecerniei, Utreniei și Acatistului acestui Sfânt Preot Mucenic contemporan reprezintă pentru Părintele Profesor Vasile Stanciu o datorie morală și un act de recunoștință închinat memoriei acestui multpătimitor, vrednic slujitor al Teologiei clujene. Textele imnografice aprobate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, puse la îndemână de Preacuviosul Părinte Arhimandrit Lect. univ. dr. Simion Pinte, Eclesiarhul

† **BENEDICT Bistrițeanul**
EPISCOP-VICAR AL ARHIEPISCOPIEI
VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Februarie 2025

1 februarie

În Paraclisul „Sfântul Nicolae” al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca oficiază slujba de Te Deum, în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Andrei, cu ocazia deschiderii ședinței de lucru a Adunării Eparhiale. În continuare, în aula instituției, participă la ședința anuală a Consiliului și Adunării Eparhiale.

În Biserica Reformată Centrală din Cluj-Napoca, delegat fiind de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, participă la instalarea celui de-al 47-lea episcop al Eparhiei Reformate din Ardeal, prof. dr. Vilmos József Kolumbán. Rostește un mesaj de felicitare din partea Părintelui Mitropolit Andrei.

2 februarie

De praznicul Întâmpinării Domnului, Duminica a XVII-a după Rusalii, săvârșește Sfânta Liturghie și rostește un cuvânt de învățătură în Biserica „Sfântul Paisie Aghioritul” a Mănăstirii Pantocrator din Beclean. Este însoțit de PC Pr. Cristian Dragoș, Protopopul Becleanului.

4 februarie

La Catedrala Patriarhală, liturghisește, în sobor arhieresc, cu prilejul aniversării Centenarului Patriarhiei Române și la proclamarea generală a canonizării celor 16 sfinți duhovnici și mărturisitori ortodocși români din secolul al XX-lea.

În Aula Magna „Teoctist Patriarhul” a Palatului Patriarhiei, participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești.

5 februarie

În Aula Magna „Teoctist Patriarhul” a Palatului Patriarhiei, participă, în prima parte a zilei, la ședința anuală de lucru a Consiliului și Adunării Naționale Bisericești, apoi, în după masa aceleiași zile, la ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

6 februarie

Participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ziua a doua, în Aula Magna „Teoctist Patriarhul” a Palatului Patriarhiei.

7 februarie

În Sala „Conventus” a Palatului Patriarhal participă la Colocviul național „Presa bisericească la Centenarul Patriarhiei Române”. Prezintă referatul cu titlul „Spiritualitatea digitală în misiunea Bisericii”.

8 februarie

La Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca examinează masteranzii programului de „Master of Advanced Research in Orthodox Theology and Religious Studies”, la disciplina „Eastern and Oriental Orthodox Spirituality”.

În Aula Centrului de Conferințe și Studii Patristice „Sfântul Voievod Ștefan cel Mare” de la Mănăstirea

„Adormirea Maicii Domnului” din Nicula, Protopopia-tul Gherla, susține o conferință duhovnicească pentru membrii organizației „Claro”, apoi răspunde la întrebări.

9 februarie

În Duminica a XXXIII-a după Rusalii, a Vameșului și a Fariseului, săvârșește Sfânta Liturghie și rostește un cuvânt de învățătură în Biserica „Sfântul Nicolae” din Parohia Telciu, Protopopiatul Năsăud. Este însoțit de PC Pr. Ovidiu Sermeșan, Protopopul Năsăudului.

10 februarie

Participă la ședința de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial.

11 februarie

Participă, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Andrei, la ședința anuală cu protopopii din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, urmată de ședința membrilor CAR.

12 februarie

Program de audiențe la birou.
Înregistrează o emisiune la Radio Trinitas.
La Capela Mortuară din Parohia Măluț, Protopopia-tul Beclean, oficiază slujba înmormântării adormitei întru Domnul, Florica Mărginean. Rostește un cuvânt de mângâiere. Este însoțit de PC Pr. Cristian Dragoș, Protopopul Becleanului și de PC Pr. Ioan Bufta, Protopopul Dejului.

Face o vizită pe șantierul Centrului de îngrijiri paliative pediatrie „Sfântul Hristofor” din localitatea clujeană Sânnicoară. Este însoțit de PC Pr. Bogdan Chiorean și de domnul director Ioan Scuturici, inginer de lucrări.

13 februarie

Cu ocazia zilei de naștere, slujește Sfânta Liturghie la Paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

14 februarie

Program de audiențe la birou.
Cu binecuvântarea și prin delegarea Înaltpreasfințitului Părinte Mitropolit Andrei, participă, în Aula Facultății de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, la dezbaterile publice a „Proiectelor planurilor-cadru pentru învățământul liceal (forma cu frecvență zi)”. Rostește

un cuvânt ocazional. Este însoțit de PC Pr. Liviu Vidi-can-Manci, Directorul Colegiului Ortodox „Mitropolitul Nicolae Colan” din Cluj-Napoca.

15 februarie

Program de muncă la birou.

16 februarie

În Duminica a XXXIV-a după Rusalii săvârșește Sfânta Liturghie și rostește un cuvânt de învățătură în Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Cluj-Napoca.

21 februarie

Program de audiențe la birou.

22 februarie

Săvârșește Sfânta Liturghie la paraclisul episcopal „Sfinții Benedict de Nursia și Isaac de Ninive”.

23 februarie

În Duminica Înfricoșătoarei Judecăți săvârșește Sfânta Liturghie și rostește predica în Biserica „Adormirea

Maicii Domnului” din cartierul clujean Mănăstur. Este însoțit de PC Pr. Dumitru Boca, vicarul administrativ al Arhiepiscopiei Clujului, și de PC Pr. Alexandru Ciui, Protopopul de Cluj II.

În Paraclisul „Sfântul Nicolae” din incinta Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca oficiază Sfânta Taină a Cununiei pentru noua familie Albu Vasile și Nicoleta.

24 februarie

Program de lucru la birou.

25 februarie

Face o vizită pe șantierul Centrului de îngrijiri paliative pediatrie „Sfântul Hristofor” din localitatea clujeană Sânnicoară. Este însoțit de PC Pr.

Bogdan Chiorean și de domnul director Ioan Scuturici, inginer de lucrări.

În Aula Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca participă la evenimentul de lansare al volumelor 1 și 2 din „Cuvinte Ascetice” ale Sfântului Isaac Sirul, în traducerea Ierom. Agapie Corbu, Starețul Schitului Bunavestire Almaș (Arhiepiscopia Aradului). Rostește un cuvânt tematic.

26 februarie

Oficiază slujba Sfeștaniei la Grădinița cu program prelungit „Floare de Iris” din cartierul clujean Iris. Rostește un cuvânt ocazional și oferă daruri copiilor.
Program de audiențe la birou.

27 februarie

La Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, predă studenților din anul III cursul de „Spiritualitate Ortodoxă (I)”.

28 februarie

Program de audiențe la birou.
În sala de ședințe a clădirii Prefecturii din municipiul Cluj-Napoca participă la evenimentul de investire a noului Prefect al județului Cluj, Maria Forna.

A consemnat **Arhid. Sergiu Iustin Pop**,
secretar de cabinet

Preasfințitul Părinte Benedict Bistrițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, oficiază Sfânta Liturghie în Biserica Sfântul Nicolae din Parohia Telciu, Protopopiatul Năsăud, 9 februarie 2025.

† ANDREI MITROPOLITUL CLUJULUI, MARAMUREȘULUI ȘI SĂLAJULUI

În fiecare **luni**, între orele 8.00 și 10.00, conduce ședința Consiliului Permanenței Eparhiale.

În fiecare **miercuri**, între orele 20.30 și 21.00, realizează emisiunea „Cuvântul Ierarhului – spiritualitate creștină pe unde hertziene”, pentru postul de radio „Renașterea”.

În fiecare **miercuri și vineri**, între orele 10.00 și 15.00, acordă audiențe clerului și credincioșilor.

Februarie 2025

1 februarie

La Facultatea de Teologie, prezidează ședința de lucru a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În capela instituției de învățământ, asistă la slujba de Te-Deum, iar în aula mare, rostește un cuvânt duhovnicesc.

Prezidează, on-line, ședința extraordinară de lucru a Sinodului Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește la Litie și rostește un cuvânt de învățătură.

2 Februarie (Întâmpinarea Domnului)

În Catedrala Mitropolitană, slujește Sfânta Liturgie și rostește cuvântul de învățătură. Oficiază slujba Parastasului pentru adormiții întru Domnul Nicolae Ivan Episcopul și Bartolomeu Anania Mitropolitul. Rostește un cuvânt evocator.

În Cripta Ierarhilor de la demisolul Catedralei Mitropolitane, se reculege, preț de câteva clipe, la mormintele celor doi ierarhi pomeniți. Oficiază o scurtă slujbă funebră.

În sala de festivități a Seminarului Teologic Ortodox, participă recepția anuală oferită în cinstea membrilor Coralei Catedralei. Rostește un cuvânt duhovnicesc. Este însoțit de PCuv. Arhim. Simeon Pinte, eclesiarhul catedralei.

În Catedrala Mitropolitană, la ceas de seară, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

3 februarie

La ceas de seară, în Catedrala Patriarhală din București, asistă la ultima slujbă de pomenire a celor șaisprezece personalități bisericești, canonizate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În Reședința Patriarhală din București, se întâlnește ce Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

4 februarie

La împlinirea a 100 ani de la ridicarea la rang de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române, în Catedrala Patriarhală, în sobor de arhieriei, sub protia Preafericitului Părinte Daniel al României, slujește la Sfânta Liturgie și asistă la momentul solemn al proclamării generale a celor 16 sfinți români, părinți duhovnicești și mărturisitori ortodocși din secolul al XX-lea, precum și slujba de Te-Deum organizată cu acest prilej.

În Aula „Teoctist Patriarhul” din Palatul Patriarhal, sub președinția Părintelui Patriarh Daniel, participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești.

5 februarie

În Aula „Teoctist Patriarhul” din Palatul Patriarhal, participă la ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești.

În după-amiaza aceleiași zile, în Sala Sinodală din Reședința Patriarhală, participă la prima sesiune a lucrărilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

6 februarie

În Aula „Teoctist Patriarhul” din Palatul Patriarhal, participă la cea de-a doua sesiune a ședinței de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

7 februarie

La Facultatea de Teologie din Cluj-Napoca, examinează cea de-a doua serie a studenților din anul IV, la disciplina Spiritualitate Ortodoxă.

În Biroul Mitropolitan, conferă Ordinul „Episcop Nicolae Ivan” Părintelui Gabriel-Andrei Gherasă, protoiereu și consilier eparhial în Arhiepiscopia Chișinăului.

În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește Acatistul Bunei Vestiri și rostește un cuvânt de învățătură.

8 februarie

Face o vizită pe șantierul Centrului misionar-social „Sfântul Apostol Andrei” de pe Calea Turzii, din Cluj-Napoca.

În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește la Litie și rostește un cuvânt de învățătură.

9 februarie

Cu prilejul odovaniai Praznicului Întâmpinării Domnului, în biserica cu acest hram de pe Calea București din Cluj-Napoca, slujește Sfânta Liturgie și rostește cuvântul de învățătură. Hiroteșește întru iconom stavrofor pe părintele paroh Raul-Vasile Pap. Părintelui slujitor Vlad Bob îi conferă Ordinul „Episcop Nicolae Ivan”, iar fostului paroh, Pr. Alexa Chira, îi conferă Ordinul „Mihai Vodă”. Maestrului Victor Dumănescu îi conferă Ordinul „Sfinții Martiri și Mărturisitori Năsăudenii”.

Oficiază slujba de binecuvântare a Centrului cultural-catehetic „Sfântul Preot Martir Liviu Galaction Munteanu”, amenajat la demisolul Bisericii „Întâmpinarea Domnului” din Cluj-Napoca. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

În Catedrala Mitropolitană, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

10 februarie

Face o vizită la Biblioteca Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (director: Bibliotecar Maria Grama).

Vizitează șantierul de pictură în tehnica mozaic al Catedralei Mitropolitane. Este însoțit de domnul Sorin Augustin Călea, consilierul economic al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

IPS Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei a oficiat Sfânta Liturgie cu prilejul odovaniai Praznicului Întâmpinării Domnului, în biserica cu acest hram de pe Calea București din Cluj-Napoca, 9 februarie 2025.

11 februarie

În sala de ședințe a Centrului Eparhial, prezidează ședința de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial, cu participarea părinților protopopi din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

12 februarie

În Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, asistă la Vecernie, slujește Acatistul Domnului Hristos și rostește un cuvânt de învățătură.

13 februarie

În sala de ședințe a Centrului Eparhial, prezidează comisia de examinare a candidaților participanți la concursul pentru ocuparea posturilor de preot paroh la parohiile Ciubanca (protopopiatul Dej) și Jucu de Mijloc (protopopiatul Cluj I), precum și a postului de preot misionar la protopopiatul Năsăud.

Face o vizită pe șantierul Centrului misionar de Tineret „Sfântul Ioan Valahul” de la Câmpenești, protopopiatul Cluj I. Este însoțit de PCuv. Arhim. Teofil Tia, decanul Facultății de Teologie.

14 februarie

La Școala de agenți de poliție „Septimiu Mureșan” din Cluj-Napoca, participă la solemnitatea depunerii jurământului de credință de către elevii Promoției ianuarie-decembrie 2025. Oficiază slujba de sacralizare a jurământului militar și rostește un cuvânt de binecuvântare. Este însoțit de PC Pr. Alexandru Constantin Ciui, protopopul de Cluj II.

În sala de festivități a Complexului „Chios” din Parcul Central, din Cluj-Napoca, participă la recepția oferită în cinstea maestrului Ioan Boșca. Rostește un cuvânt duhovnicesc. Este însoțit de PC Diac. Eugen Adrian Truța, secretarul eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

În Catedrala Mitropolitană, slujește Vecernia, Acatistul Bunei Vestiri și rostește un cuvânt de învățătură.

15 februarie

În biserica Mănăstirii „Mihai Vodă” de la Turda, oficiază slujba Parastasului la împlinirea a 6 luni de la mutarea în eternitate a stavroforei Andreea Filimon. Rostește un cuvânt evocator.

Se reculege, preț de câteva clipe, la mormântul maicii Andreea din cimitirul Mănăstirii „Mihai Vodă”. Oficiază o scurtă slujbă funebră.

În Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, asistă la Vecernie, slujește la Litie și rostește un cuvânt de învățătură.

16 februarie

În Biserica „Sfântul Prooroc Daniel” din Jibou, județul Sălaj, slujește Sfânta Liturgie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotonește întru diacon, pe tânărul Dan Florin Popescu. Este însoțit de PCuv. Ierom. Grigorie Foltiș, duhovnicul Facultății de Teologie din Cluj-Napoca.

În Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

17 februarie

Face o vizită pe șantierul de pictură în tehnica mozaic al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca. Este însoțit de domnul inginer Ionuț Bujeniță de la Centrul Eparhial.

18 februarie

La sediul Episcopiei Sălajului din Zalău, prezidează ședința de lucru a Permanenței Consiliului Eparhial. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

19 februarie

La ceas de seară, în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, slujește Vecernia, Acatistul Mântuitorului Hristos și rostește un cuvânt de învățătură.

20 februarie

Face o vizită pe șantierul de construcție al bisericii din filia Dealul Negru, a parohiei Finciu, protopopiatul Huedin (paroh: Pr. Vamos Șandro-Vincentiu).

Face o vizită la Mănăstirea „Sfânta Cuvioasă Parascheva” de la Râșca Transilvană, protopopiatul Huedin. Se întâlnește cu obștea. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

La Mănăstirea „Mihai Vodă” de la Turda, se întâlnește cu domnul Petre Roman, fost prim-ministru în Guvernul României, aflat în vizită privată.

21 februarie

La Facultatea de Teologie, în sesiunea de reanșe, îi examinează, la disciplina Spiritualitate Ortodoxă, pe studenții din anul IV.

În Catedrala Mitropolitană, asistă la Vecernie, slujește Acatistul Bunei Vestiri și rostește un cuvânt de învățătură.

22 februarie

În localitatea Mititei, protopopiatul Năsăud, oficiază slujba de Sfințire a apei și cea de binecuvântare a noii Capele Mortuare. Rostește un cuvânt de învățătură. Hiroteșește întru iconom stavrofor pe părintele paroh Călin Costel Imbușan. Domnului Cornel Runcan, primarul comunei Nimigea, îi acordă „Gramata Mitropolitană însoțită de Sfânta Scriptură, cartea de căpătâi a creștinului”.

În sala de festivități a Hotelului „Courtyard by Marriott” din Cluj-Napoca, participă la recepția oferită în cinstea domnului ministru Ioan Rus, cu prilejul împlinirii a 70 ani de viață. Rostește un cuvânt duhovnicesc.

23 februarie

În Biserica „Sfânta Ana” din Bistrița (parohi: Pr. Tudor-Ioan Bechiș și Pr. Grigore Conea), slujește Sfânta Liturgie și rostește cuvântul de învățătură. Hirotonește întru preot, pe seama parohiei Ciubanca, protopopiatul Dej, pe diaconul Dan Florin Popescu. Este însoțit de domnul Darius Echim, corospondentul TV Trinitas în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.

În Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, slujește Vecernia, Paraclisul Maicii Domnului și rostește o cateheză.

24 – 28 februarie

Efectuează o călătorie în Slovacia și Austria. Vizitează obiective bisericești și turistice. Luni, 24 februarie, vizitează Parcul Natural din Lozorno (Slovacia). Marți, 25 februarie, face o vizită la Cimitirul Eroilor Români din Zvolen (Slovacia). Oficiază o scurtă slujbă funebră și depune o coroană de flori. Miercuri, 26 februarie, vizitează vestita Abație Benedictină de la Melk (Austria), precum și biserica centrală a orașului. Joi, 27 februarie, vizitează Castelul din Bratislava, precum și biserica ortodoxă din capitala Slovaciei. Vineri, 28 februarie, la întoarcerea spre casă, vizitează Sanctuarul Marian de la Máriapócs (Ungaria). Este însoțit de PC Diac. Eugen Adrian Truța, secretarul eparhial al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și de PC Pr. Ioan Bufta, protopopul Dejului.

A consemnat Arhid. Claudiu-Ioan Grama

Sfântul Preot Liviu Galaction Munteanu, la Susenii Bârgăului

Viorel-Nicolae Codreanu

Recerea în rândul sfinților a preotului Liviu Galaction Munteanu este un prilej de bucurie pentru credincioșii întregii țări, dar mai cu seamă pentru credincioșii eparhiei noastre.

Cu această ocazie, am socotit de cuviință să aștern în scris câteva rânduri despre prietenia dintre preotul martir Liviu Galaction și părintele Nicolae Cristea (1888-1976) de la parohia „Înălțarea Domnului” din Susenii Bârgăului. Așa cum mărturisirea și venerabilul părinte Simion Cristea (născut 1937), parohia Susenii Bârgăului este și va rămâne cea mai valoroasă parohie din punct de vedere istoric de pe Valea Bârgaielor. Având oameni harnici și profund ancorati în tradițiile ortodoxe strămoșești, această comunitate eclesială a dezvoltat o frumoasă activitate misionară, binecuvântată de preoți vrednici care s-au luptat să sădească în inimile credincioșilor dragostea și recunoștința față de biserică și neam. Începând cu anul 1928, comu-

eveniment foarte important atât pentru satul nostru, cât și pentru întreaga ortodoxie românească.

Distinsa profesoară Ileana Vlad, nepoata părintelui Nicolae Cristea, a considerat de folos a ne mărturisi că, în 1955, la data de 1 mai, **Sfântul Preot Mucenic Liviu Galaction Munteanu a pășit în Biserica Parohiei Susenii Bârgăului**, unde a oficiat Taina Botezului pentru pruncul *Nicolae Teodor*, iar soția dânsului, Silvia Munteanu, a fost nașa pruncului. Acest eveniment este consemnat și în „Protocolul botezaților” pe anul 1955, unde se găsește și semnătura familiei Munteanu. Pruncul botezat de „Liviu G. Munteanu și soția Silvia” era nepotul preotului paroh Nicolae Cristea, mai exact fiul fiicei acestuia, „Eleonora Lia Avram, născută Cristea”, la săvârșirea slujbei luând parte și protopopul Ioan Pop al Bistriței. În rubrica „preotul botezător”, cei doi preoți s-au iscălit în felul următor: „L. Munteanu prof. și Ioan Pop prot. Bistrița”¹. Din mărturia doamnei profesoare Ileana Vlad, aceasta nu este singura vizită pe care Sfântul Preot Martir Liviu Galaction a efectuat-o în satul nostru. În perioada exilului său la Bistrița, se întâmpla ca părintele Munteanu, așa cum îl cunoșteau membrii familiei Cristea, să poposească chiar o dată la două săptămâni la Susenii Bârgăului. De fiecare dată când trecea pragul casei parohiale, părintele Munteanu se oferea să dea o

Casa parohială din Susenii Bârgăului, 1930, unde a poposit adeseori pr. Liviu Galaction Munteanu.

adormirea în Domnul a Sfântului Mucenic, amintirea sa a rămas vie în sufletele celor ce l-au prețuit și iubit. În semn de dragoste și evlavie față de Sfântul Liviu Galaction, comunitatea parohială în frunte cu părintele Gabriel Pugna a decis zugrăvirea icoanei sale în pronaosul bisericii noastre.

Sfințirea bisericii din localitatea Viile Tecii, 1943.

În prim plan, de la dreapta la stânga: episcopul Nicolae Colan, pr. Nicolae Cristea, pr. Liviu Galaction Munteanu, pr. Augustin Pop.

nitatea ortodoxă din Susenii Bârgăului a fost păstorită de către preotul Nicolae Cristea, originar din Țara Lăpușului. Numirea lui la Susenii Bârgăului a fost făcută de către vrednicul de pomenire episcop Nicolae Ivan al Vadului, Feleacului și Clujului (1921-1936), care l-a remarcat încă de pe vremea în care tânărul Nicolae Cristea activa ca învățător.

Începutul misiunii părintelui Nicolae Cristea la Suseni nu a fost deloc ușor, dat fiind faptul că locuința parohială era în construcție. Chiar și așa, prin strădaniile vrednicului slujitor și ale tuturor sătenilor, s-a ridicat în cele din urmă o frumoasă casă parohială, existentă și astăzi. Tot în timpul părintelui Nicolae Cristea, s-au efectuat lucrări importante la turnul bisericii de zid, care a fost înălțat și înfrumusețat. Multe și rodnice sunt realizările părintelui Nicolae, însă de această dată, așa cum am amintit mai sus, mă voi opri asupra unui

mână de ajutor în gospodărie, astfel creându-se o prietenie frumoasă și de lungă durată. Fiecare vizită a părintelui Liviu Galaction în casa familiei Cristea era o adevărată binecuvântare atât pentru părinți, cât și pentru cei mici. Toate aceste vizite denotă o prietenie strâns legată între parohul Nicolae Cristea și părintele profesor Liviu Galaction Munteanu, iar când spun aceasta mă gândesc la una din pildele înțeleptului Solomon: „*Untdelemnul și miresmele înveselesc inima, dar tot așa de dulci sunt sfaturile unui prieten care pornesc din suflet*” (Pilde 27, 9). Pentru cei mici și cei mari din familia Cristea, părintele Liviu Galaction era un adevărat sfetnic, iar povețele dânsului erau puse la inimă și păstrate cu sfințenie. Astfel, multă vreme după

¹ Protocolul botezaților parohiei ortodoxe române Susenii Bârgăului, Tomul II, p. 52. Îi mulțumesc părintelui paroh Gabriel Pugna pentru permisiunea acordată de a studia acest registru.

Biserica „Înălțarea Domnului” din Susenii Bârgăului, 1 martie 2025.

Toate aceste evenimente sunt de o importanță deosebită pentru satul și biserica noastră. Ele ne arată modul în care lucrarea lui Dumnezeu și harul Său s-au revărsat asupra comunității noastre prin pășirea unui sfânt pe ulițele satului nostru în biserica noastră, iar prin povețe și cuvânt în inimile noastre.

Bunul Dumnezeu să ne dăruiască tuturor un post binecuvântat cu multe roade duhovnicești, iar Sfântul Mucenic Liviu Galaction Munteanu de la Cluj să mijlocească înaintea Dreptului Judecător pentru noi toți!

COMITETUL DE REDACȚIE:

Președinte:

IPS Arhiepiscop și Mitropolit ANDREI ANDREICUȚ

Vicepreședinte:

PS Episcop-Vicar BENEDICT BISTRIȚEANUL

Membri:

Consilier cultural Pr. dr. Cornel Coprean,
Arhim. prof. univ. dr. Teofil Tia, Pr. prof. dr. Liviu Vidican-Manci

Directorul Editurii Renașterea:

Pr. dr. Cătălin Pălimaru

RENAȘTEREA

Editura Renașterea * Piața Avram Iancu, 18
400117, Cluj-Napoca * Telefon / Fax 0264-59.96.49
Internet: www.renasterea-cluj.ro
E-mail: revista.renasterea@gmail.com

CUI (CF) 4547095
IBAN: RO84 BTRL 0130 1205 P129 1800
Banca Transilvania, Cluj (Revista RENAȘTEREA)
ISSN: 1223-4435

Redactor responsabil:

Pr. Florin-Cătălin Ghiț

Tehnoredactor: Pr. Eugen Mera

DIFUZAREA:

Pr. Nicolae-Dragoș Kerekes

COLABORATORI PERMANENȚI:

Mircea-Gheorghe Abrudan, Mircea-Gelu Buta, Darius Echim,
Arhid. Claudiu Ioan Grama, Protos. Maxim (Morariu),
Nicoleta Pălimaru, Elena Părvu,
Arhid. Sergiu Iustin Pop, Pr. prof. univ. Stelian Tofană,
Diac. Eugen Adrian Truța.

„Tatăl meu a mărturisit pentru a menține vie flacăra Ortodoxiei și în timpul regimului comunist”

Interviu cu Lia Drăgănescu, fiica
Părintelui Liviu Galaction Munteanu,
realizat în 2015 de Tatiana Onilov

Am lăsat intactă formularea „Părintele Liviu Galaction Munteanu”, bucurându-ne însă că astăzi putem să îl știm pe Sfântul Liviu Galaction Munteanu în Sinaxar.

Despre suferințele din temnițele comuniste ale Părintelui Liviu Galaction Munteanu, despre durerea de a pierde tatăl la o vârstă fragedă și despre nedreptățile pricinuite de regimul comunist, am vorbit cu fiica distinsului profesor mărturisitor, doamna Lia Drăgănescu. După câteva ore petrecute în preajma acestei doamne, cei mai tineri dintre noi ne-am dat seama încă o dată că ar trebui să știm și să cinstim mai mult memoria celor care s-au jertfit pentru credință și pentru neam.

(Tatiana Onilov)

Tatiana Onilov: - Din filele de biografie ale tatălui dumneavoastră, Părintele profesor Liviu Galaction Munteanu, se conturează o personalitate dâră și foarte demnă. S-a remarcat prin curaj și prin dorința de a mărturisi Ortodoxia în cele mai dificile împrejurări. De unde izvoara această putere și hotărâre de a mărturisi a tatălui dumneavoastră? Ce l-a făcut să fie un scut apărător al Ortodoxiei și în timpul regimului comunist?

Lia Drăgănescu: - Tatăl meu a fost crescut și a fost educat în acest fel. E o moștenire ce se trage din familie. Și tatăl lui, care a fost învățător în Cristian, în satul în care s-a născut, a fost întemeietorul primei școli românești din Cristian. Erau niște temerari care se conduceau după niște idei foarte exacte și le urmăreau până se finalizau, până se concretizau. Aceste trăsături de dârzenie și de curaj s-au conturat din familie. A crescut într-o educație de tip german, deoarece localitatea Cristian e un sat săsesc în care au venit românii de dincolo de munți în preajma Revoluției lui Tudor Vladimirescu, în 1821 sau poate un pic mai devreme. Românii de aici la început erau marginalizați, dar ulterior s-au dezvoltat foarte mult, împrumutând de la sași lucrurile bune, abilitățile pe care ei nu le aveau, inclusiv dârzenia sașului. Mi-aduc aminte de la tata, iar el știa de la bunicul și străbunicul lui, că sașii aveau în gospodărie diverse unelte pe care românii nu le aveau, dar pe care le-au împrumutat. Așa s-a întâmplat și cu școala românească înființată de bunicul meu. După ce românii au înaintat tot mai mult în localitățile săsești, au prins curaj și au început să își orânduiască viața. Tata a crescut în mediul acesta, unde oamenii sunt foarte bine organizați, cu abilitățile excepționale ale sașilor, pe de o parte, și cu intelectul românilor, dorința lor de a învăța, pe de altă parte.

Tata a fost un om pe care l-am iubit și pe care l-am apreciat foarte mult. Era și cald, și sever – o combinație de trăsături prin care se impunea. Plâng și la vârsta aceasta când mi-l amintesc.

T.O. - Părintele Liviu Galaction Munteanu a dat dovadă de mult curaj și când a hotărât să rămână în Transilvania în timpul regimului hortist, apoi în perioada de după război, când a intuit venirea regimului comunist cu toate vicisitudinile lui, mai târziu când a fost izolat la Bistrița, dar și pe parcursul întregii sale cariere didactice, când nu a renunțat la predare, catehizare și formare a unor generații ancorate temeinic în adevărurile Ortodoxiei.

L.D. - Da, această perioadă, hortistă, este o perioadă despre care trebuie să se discute. După Dictatul de la Viena, odată cu ieșirea Ardealului de Nord din focarele Țării, să spun așa, românii s-au refugiat în Vechiul Regat. Au trecut munții și repede au plecat de aici, inclusiv profesorii de la Facultatea de Teologie din Cluj, astfel încât la această facultate rămăseseră doar câteva cadre didactice. Așa încât și episcopul, Preasfințitul Nicolae Colan, care inițial fusese profesor de teologie, fiind constrâns de această situație, a reluat

activitatea la Facultatea de Teologie. A început să predea cursul de Noul Testament și atunci tata (n. n. Profesorul Liviu Galaction Munteanu) a preluat cursul de Vechiul Testament. Au mai fost cooptați diverși preoți pe care îi știau ca fiind mai bine pregătiți și care predau la diverse catedre.

Dar trebuie să spun că în perioada hortistă, ceea ce poate că nu se știe și nu s-a subliniat, este că Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică au mers mână în mână. Episcopul Hossu și Episcopul Colan erau românii care rămăseseră aici, într-o țară complet străină de noi. Se întâlneau chiar aici, la noi acasă, în sufragerie. Deși eram foarte mică, îmi aduc aminte cum stăteau aici, la masă, tata cu Episcopul Hossu și cu Episcopul Colan. În această perioadă, românismul și românii se uneau, indiferent de confesiune.

La Facultatea de Teologie, cei rămași încercau să reziste cu toată puterea, deși plecaseră poate chiar trei sferturi din profesori spre București, spre Sibiu sau în alte părți. Cei câțiva care au rămas suplineau și alte cursuri, în afară de cursurile proprii de la catedra la care predau. Atunci a venit și Părintele Florea Mureșanu, când, a intrat pentru prima dată la Facultatea de Teologie din Cluj, dar și alți profesori.

Sfântul mucenic Liviu Galaction Munteanu în partea dreaptă, avându-l în față pe Episcopul Nicolae Colan (în prim plan), în timpul uneia din dese vizite pastorale în care-l însoțea.

T.O. - Practic, a fost o mărturisire a credinței prin activitatea didactică, prin jertfa de a rămâne la Cluj?

L.D. - Tatăl meu a mărturisit pentru a menține vie flacăra Ortodoxiei și în timpul regimului comunist. A fost mai ales o mărturisire din dorința de a menține flacăra aceasta a Ortodoxiei și a școlii teologice. De aici ieșeau absolvenți teologi, preoți, care ulterior mergeau să slujească în parohiile din Ardeal.

T.O. - A fost mai presus de toate și o jertfă, pentru că o parte din familia dumneavoastră plecase la Sibiu, iar o parte a rămas la Cluj.

L.D. - Da, atunci a fost momentul când sora și fratele meu au trebuit să plece la Sibiu, pentru că în Cluj nu mai rămăsese nicio școală românească. Frații mei erau mai mari, sora mea fiind la liceu, iar fratele în primele clase de liceu. Eu încă nu intrasem la școală. De abia în anul 1942 am intrat în clasa întâi primară la o școală confesională greco-catolică. Era singura școală primară românească din Cluj, cu clasele I-IV. Deși tata era profesor de teologie ortodoxă și rector în acea perioadă, m-a înscris la această școală primară. Acolo mi-am început studiile primare.

T.O. - Într-un articol dedicat tatălui dumneavoastră, afirmați că Părintele Liviu Galaction Munteanu a intuit ce va urma după Cel De-al Doilea Război Mondial, că a intuit venirea pericolului și formarea regimului comunist care se constituia în acea perioadă. Totuși, a continuat activitatea. Ce-l făcea să meargă împotriva curentului, împotriva regimului comunist?

L.D. - Atunci când apare un pericol, așa cum îi este caracteristic ființei umane, întotdeauna te întărește ceva nevăzut, necunoscut și vrei să lupți, să mergi mai departe, să înlături pericolul. Așa a fost și tata. Imediat după război, s-au înființat la Cluj cele două licee ortodoxe: „Simion Ștefan” și „Doamna Stanca”. La „Doamna Stanca” mi-am început și eu studiile liceale. Tata a pus foarte mult suflet pentru înființarea acestor licee. Mi-aduc aminte că mergea zilnic să urmărească toate activitățile care se desfășurau pentru construcția acestor licee. Iar când au fost gata, a fost așa de mândru și a căutat să aducă cele mai bune cadre didactice pentru aceste licee. Toți profesorii erau absolvenți cu diplome de merit, cu *Magna cum lau-*

dae. Tata a fost interesat întotdeauna de a face lucruri de calitate, în tot ce făcea. Cu toate acestea, activitatea liceelor nu a durat mult. Nenorocirea a fost că imediat după abdicarea Regelui Mihai, după formarea Republicii Populare Române și după desființarea tuturor liceelor confesionale, ambele licee din Cluj au fost desființate.

T.O. - Mărturisirea credinței, apărarea Ortodoxiei prin toate metodele și formele care i-au stat la îndemână (activitatea academică, activitatea universitară, catehizarea tinerilor și copiilor etc.) erau un scop pentru tatăl dumneavoastră?

L.D. - Știți cum a fost... Toate profesiunile aveau activități de catehizare. Aici, în Cluj, se putea observa mai bine această tendință. Toate profesiunile erau destul de agresive și voiau să racoleze populația care nu le aparținea. Și, atunci, în aceste împrejurări, preoții ortodocși trebuiau să facă ceva. Preoții ortodocși vedeau că peste tot se făcea catehizare (la protestanți, la reformați), iar la noi nu se făcea. Această problemă se discuta peste tot, la nivel național.

Aspectul ce ține de preocuparea tatălui meu pentru catehizarea populației începe din momentul când a fost numit vicar la Cluj. Aici ar trebui să lămurim câteva aspecte, deoarece am văzut că în presă au apărut câteva informații într-o viziune puțin greșită. Dar aici trebuie să fac o paranteză mai largă.

După ce Institutul de la Cluj a fost închis, în anul 1952, și după ce i se promisese că sigur va ocupa catedra de Noul Testament, sau la Institutul din Sibiu, sau la București, tata nu a mai fost preocupat așa de mult de situația personală. Sau, a fost preocupat într-o altă măsură, întrucât tot în acel an noi am fost dați afară din casă. Ni s-a spus să evacuăm casa în decurs de 48 de ore. Vă imaginați? După ce faci o casă în câțiva ani, după ce aduni toate lucrurile, te muți acolo cu familia ta și dorești să locuiești acolo, și se spune că în 48 de ore acea casă trebuie să fie evacuată. Motivul pentru care trebuia să părăsim casa era că pe strada de mai jos, actuala strada Bădescu, se construia un buncăr. Casa noastră fiind cu etaj, apărea riscul ca noi să vedem ce se construiește acolo. De aceea a trebuit să plecăm. De fapt, acesta era un simplu pretext, deoarece nu se vedea nimic până acolo.

Așadar, în perioada aceasta, tata avea multiple, grave și serioase preocupări: Institutul Teologic desființat, dat afară din casă, preocupat de a găsi o nouă locuință. Iar până în toamnă i s-a comunicat că nu mai putea ocupa catedra de Noul Testament nici la București, nici la Sibiu. I s-a oferit un loc de simplu paroh în Bistrița. Așa a ajuns la Bistrița. Acolo și-a dat seama că este urmărit de Securitate, pentru că tatăl meu știa că trebuie să își facă meseria în modul cel mai serios. Că era profesor la catedră sau că era simplu preot paroh, tot serios trebuia să își facă meseria. Așa a început să țină niște predici de înaltă ținută academică, ceea ce a început să atragă tot mai mulți enoriași. S-a dus vestea din gură în gură și, în fiecare duminică, biserica era tot mai plină. Or, aceasta, la începutul erei comuniste, în plină desfășurare a unui regim ateu, era de neconceput. În loc să dispară această meserie, să dispară bisericile, să fie marginalizate, populația să nu mai creadă în Dumnezeu, să nu se mai dezvolte credința oamenilor în nicio direcție, lucrurile stăteau altfel și reprezentanților regimului nu le convenea tot ce se întâmpla la Bistrița. Atunci, tata a fost atenționat. I s-a spus să o lase mai încet cu predicile. Desigur, nimănui nu îi convine când cineva străin se amestecă în meseria pe care o mănuieste. Nici tata nu s-a lăsat înduplecat deloc. Ne spunea, când venea acasă, noi fiind deja studenți, că va fi mai atent, dar că nu își va lăsa meseria și va face totul așa cum știe. Și-a dat seama că era urmărit. Nu povestea nimic, dar am aflat că a fost chemat la Securitatea din Bistrița.

După șase ani petrecuți la Bistrița, a fost numit vicar în Cluj. Numirea a fost neașteptată. Și el și-a dat seama, și noi ne-am dat seama că aceasta a fost o capcană. Voiau să îl țină mai aproape, pentru a fi observat mai bine aici, în Cluj. A ocupat acest post doar câteva luni, deoarece după câteva luni i s-a găsit această problemă ce se referea la catehizare. Aici s-ar încheia paranteza și aş reveni la răspuns.

Așadar, într-o ședință din luna august 1958, protopopii au menționat că ar trebui să se facă un program, o schemă după care ei să se ghideze și care să conțină temele pe care ar fi trebuit să le abordeze în cazul în care se dorea ca ei să facă aceste catehizări în biserici, așa cum făceau toate cultele sâmbăta sau duminica dimineață după Liturghie cu o parte din enoriași și cu un grup mai mic de copii. Catehizările nu erau obligatorii. Se prevedea că la aceste

catehizări puteau rămâne doar cei care doreau să afle mai multe. Protopopii doreau ca aceste programe să fie unice pe un anumit teritoriu – de exemplu, pentru Eparhia Clujului să existe aceeași structură cu aceeași tematică. La ședința respectivă, Episcopul Teofil Herineanu i s-a adresat tatălui meu, care era prezent la întrunire și chiar mi-a aduc aminte modul în care i s-a adresat: „Părintele Vicar Munteanu, ca fost om de școală, să facă dânsul programul”. Tata a aprobat și nu a comentat. Și, pentru că Părintele Ioan Bunea era profesor la Școala de cântăreți bisericești (așa era denumirea școlii în acea vreme; după ce s-a desființat Institutul, a rămas această școală, care pregătea cantori; mai târziu s-a reînființat Seminarul Teologic și abia după anii '90, s-a redeschis și Facultatea de Teologie), fiind și unul dintre studenții tatălui meu, a fost rugat de către tata să facă un program după temele care existau în programa de la Școala de Cântăreți Bisericești. Și l-a mai rugat să fie teme mai simple și pe categorii de vârste. Părintele Ioan Bunea a făcut această programă după manualele existente și aprobate de Ministerul Cultelor de atunci, precum și de Sinod. Așa a fost întocmit acest program, care, ulterior, a fost repartizat la cele 12 eparhii, iar eparhiile, la rândul lor, au repartizat programul la parohii. În total, erau în jur de 200 de parohii. Și, din atâtea parohii, doi preoți din Bistrița s-au adresat învățătorilor și directorilor de școală. Adică, au discutat cu ei și au vrut să colaboreze, să îi întrebe când ar fi putut veni copiii la aceste catehizări.

De acolo a pornit totul. S-a interpretat că s-ar fi dorit în mod oficial introducerea religiei în școli și că directorii de școli ar fi trebuit să aducă copiii la catehizare. Acesta a fost momentul când s-a spus că Părintele Munteanu a vrut să introducă religia în școală, pe când, nu era vorba deloc de școală, ci doar de o catehizare în biserică, așa cum se petrecea la alte culte. De aici a pornit totul. Tata, deținând și o funcție administrativă în acea perioadă, semna tot ce era necesar. A trebuit să semneze și această hotărâre, să aprobe acest program, în urma căruia a fost chemat de vreo două ori la București pentru a explica ce s-a întâmplat, întrucât s-au sesizat și organele de partid, și de stat în legătură cu această problemă care era deja o prolemă de partid. Tata a fost de două ori și i s-a spus că s-au lămurit și că au înțeles cum s-a întâmplat. Au fost retrase imediat toate programele care au fost difuzate la parohii. Și, aparent, lucrurile s-au liniștit.

T. O. - *De fapt, acesta a fost momentul de cotitură? Atunci s-a hotărât arestarea Părintelui Liviu Galaction Munteanu?*

L. D. - Da, după o săptămână sau două, a fost din nou chemat la București. A venit cu un tren de noapte. Dimineața era la Cluj și credea că lucrurile s-au lămurit, că toți au înțeles ce s-a întâmplat. Seara i s-a comunicat că trebuie să plece din nou la București, că ceva era neclar și, că de data aceasta, va trebui să plece cu împuternicitul, cum li se spuneau reprezentanților Securității, care erau prezenți pretutindeni, inclusiv în Episcopie. Nu se lua nicio hotărâre fără aprobarea lor. I s-a spus că trebuia să se întâlnească cu împuternicitul la ora 18:00 în fața clădirii care astăzi e primăria, după care urmau să plece la București. Tata și-a făcut valiza și a plecat. Și nu a mai revenit. Niciodată.

Tata avea o soră la București la care se oprea când mergea acolo. Noi am sunat dimineața și ni s-a spus că încă nu ajunsese. Ulterior, tot dând telefoane, am înțeles că nu a plecat la niciun București, că a plecat direct la Securitate.

Mama s-a alertat. A luat legătura cu Episcopia, cu episcopul, cu împuternicitul. I s-a spus după aceea că e la Securitate. Acolo a rămas. Îmi aduc aminte și acum cum auzeam că atunci când deținuților li se dă drumul de la Securitate, de obicei sunt eliberați seara, noaptea, ca să nu fie văzuți. Și eu așteptam în fiecare seară. Stăteam cu fața lipită de geam ca să văd când va apărea tata. Nu a mai apărut niciodată.

Aceasta s-a întâmplat în 21 noiembrie 1958, atunci l-au închis. Mai târziu, în ianuarie-februarie, am auzit noi de la un prieten de-al fratelui meu că tata este operat la Chirurgie I și că l-a operat Conferențiarul Mircioiu (n. n. Crișan Mircioiu – medic specialist în chirurgie, profesor, conferențiar universitar, doctor în medicină și șeful

Clinicii I de Chirurgie din Cluj-Napoca, a trăit între anii 1913-2009), iar acest prieten al nostru l-a recunoscut. Ne-a mai spus că e păzit, că e într-o rezervă, într-un salon în care e doar el și gardianul la ușă, deci nu se putea intra. Vorbind cu Dorin, prietenul nostru, ne-am dumirit că salonul tatălui era spre dreapta, dând într-o curte interioară. Și așa ne-am gândit că dacă am fi mers acolo și dacă am fi stat pe o balustradă din curte, atunci tata, dacă s-ar fi ridicat și ar fi mers la geam, ne-ar fi putut vedea. Așa am și făcut. Am mers acolo și ne-am gândit că dacă stăm acolo mai mulți, atunci el sigur trebuie să se apropie de geam și să ne vadă. Și, într-adevăr, la un moment dat am văzut cum s-a dat perdeaua la o parte și a apărut, a făcut doar cu mâna și imediat a fost tras în spate de gardian. Nimeni nu avea voie să intre în salon, decât medicul care îl îngrijea. Și acum, din dosarul de la CNSAS (n. n. Consiliul Național pentru studierea Arhivelor Securității), am văzut că a fost dus în ultimul hal la spital, pentru că a avut o hernie încarcerată. Dacă te duceai în primele ore, operația evolua normal, se producea normal. Or, la el o mare parte din intestin și din epiplon erau necrozate, era moartă partea aceea. Evoluția a fost foarte gravă și foarte lungă, pentru că au trebuit să facă rezecție largă din intestin. Lucrurile au mers greu, mai ales că tata era un om de 60 de ani, nu mai era un tânăr. Mi-am dat seama că a fost ceva gravisim și din ce am citit în biletul de ieșire din spital, unde se menționa că a stat internat o lună de zile. După o hernie, în mod normal, stai două-trei zile. Dar tata a stat o lună de zile, după care a mers din nou la Securitate, unde fusese închis în continuare, pentru că încă nu începuse procesul. După această internare, tata nu și-a mai revenit niciodată. Au urmat doi ani și patru luni, când a fost din rău în mai rău. Și, până la urmă, s-a sfârșit în cel mai chinuitor mod posibil. Am aflat aceasta din dosarul CNSAS, după ce am văzut și diagnosticul.

În luna mai a fost procesul, când a fost condamnat la 17 ani de închisoare. Mama a venit acasă repede și ne-a spus că tata a fost adus la proces, acela fiind momentul când am fi putut să îl vedem. Tata a fost adus la proces în zeghe, cu toate că încă nu fusese condamnat. Procesul nu a fost unul public, deci nu am putut intra. Mama a putut să stea de vorbă cu tata doar cinci minute. Noi, totuși, am stat acolo să îl vedem când iese de la proces. Procesul s-a judecat cu lotul proceselor politice la Tribunalul Militar, care e peste drum de Teatrul Național. Voiam să specific acest lucru, pentru că de acolo de la Tribunalul Militar a fost adus pe jos în zeghe, pe stradă, pe carosabil, au ocolit tot tribunalul. Atâtea sute de metri pe jos, îmbrăcat în zeghe. De ce? Pentru că totul era gândit să fie spre umilirea și înjosirea omului. L-au adus pe jos acolo. Și a fost adus intenționat așa, într-o zonă unde era Episcopia, într-o zonă unde el a lucrat peste 30 de ani, anume ca să îl vadă toată lumea.

Noi eram pe stradă, dar tata nu avea voie să facă nimic. L-am văzut, ne-a văzut și atât. Atunci l-am văzut ultima dată.

T. O. - *În acea perioadă ați avut vești de la tatăl dumneavoastră? Ați putut comunica cu dumnealui?*

L. D. - Niciodată nu am avut nicio veste, nu am avut dreptul la vorbitor, nici la pachet. Nimic, nimic! Eram într-o continuă îngrijorare, copleșiți de durere.

T. O. - *După eliberare, Părintele Ioan Bunea, care a fost încarcerat o perioadă împreună cu tatăl dumneavoastră, nu v-a povestit ce s-a întâmplat acolo?*

L. D. - Părintele Ioan Bunea a fost de asemenea arestat, împreună cu Părintele Liviu Galaction Munteanu, pentru aceeași problemă a catehizării. Au stat un timp împreună la Gherla, dar nu foarte mult. Părintele Ioan Bunea, fiind mai tânăr și mai sănătos, a fost dus la Canal. După ce a ieșit din închisoare, Părintele Ioan Bunea nu a vorbit și nici nu a povestit despre acea perioadă. În general, după ce ieșeau din închisoare, deținuții politici nu vorbeau despre experiența carcerală. Erau obligați să semneze că nu vor vorbi, dar, de asemenea, nici ei nu mai puteau povesti și reda atrocitățile prin care au trecut, mai ales din teama de a nu scăpa vreun cuvânt, ca să nu se afle ceva.

T. O. - *În închisorile comuniste mulți au rezistat prin credință. Alții au putut înfrunta încarcerarea prin cultură și prin știință. Care a fost*

parcursul tatălui dumneavoastră în aceste temnițe ale ororii? Știm că a fost supus unor torturi greu de imaginat și unor condiții de exterminare.

L. D. - Puteau rezista în închisori mai ales cei tineri. Or tata, fiind la vârsta de 60 de ani și bolnav, nu a putut rezista. Apoi, era foarte atașat de familie. Mama a avut mereu foarte multă grijă de el, tata fiind înconjurat de multă căldură, dar și de toate rudele. A fost greu pentru el. A fost torturat și psihic, spunându-i-se că fratele meu s-ar fi sinucis, iar despre mine i s-a spus că am fost exmatriculată de la facultate. A suferit foarte mult și fizic, dar și psihologic.

De exemplu, studiind acum dosarul de la CNSAS și aflând mai multe de la persoanele care au fost închise la Aiud, îmi dau seama că în celule a fost un focar TBC, întreținut cu bună știință de către autorități, pentru că, în secolul nostru, nu se poate concepe ca un om care are bacilul Koch să ajungă în stadiul în care să degradeze până la Morbul lui Pott – o infecție TBC care să evolueze în așa hal, încât să ajungă în acea fază a destrucției vertebrelor, a discurilor intervertebrale și a coloanei în sine, încât să se rupă coloana. Și chiar dacă ar fi făcut cineva o asemenea infecție, totuși, exista tratament. Dar în dosarul de la CNSAS scrie despre tata că, în urma unei astfel de infecții osoase la coloana vertebrală, vertebrele D4-D8 s-au prăbușit, ȧesutul osos fiind deformat pe o porțiune foarte mare. Asta înseamnă că omul pur și simplu se frânge în două, că doar coloana ține tot organismul, statura. După ce i s-a frânt coloana, tata nu a mai putut să se ridice. A stat tot timpul la pat. Nu i s-a acordat niciun ajutor. A fost ținut în celulă, în acea stare, până când a ajuns în ultimul hal. Doar când a fost în comă, în ultima lună înainte de a muri, a fost dus într-o infirmerie, iar în acte au scris că i-au dat streptomycină. Dar ce folos? I-au dat medicamentul când era prea târziu. Ei au fost acoperiți în acte, pentru că într-adevăr i-au dat streptomycină, dar i-au administrat medicamentul când infecția se dezvoltase în tot organismul. Tata avea deja și meningoencefalită, o infecție cerebrală, și Morbul lui Pott în spate, avea tulburări vasculare mari, cu tromboflebită, edem, impotență funcțională a ambelor picioare, practic paralizat. Pentru faptul că nu a fost scos la muncă, așa cum a fost Părintele Ioan Bunea, care a fost dus la Canal, tata nu a avut posibilitatea de a se mișca și a rămas ținut la pat. El s-a prăbușit din punct de vedere biologic, iar această degradare s-a întreținut prin faptul că nu mai avea alimentația necesară, nu se mișca, era dărâmat și din punct de vedere psihic. Totul se degrada în jurul lui. Tortura psihică era permanentă, tot timpul i se spunea ceva ce îl doboră și mai mult.

După zeci de ani, am aflat la un moment dat că tata a stat la Aiud împreună cu Părintele Dumitru Stăniloae. Și Părintele Dumitru Stăniloae povestise cuiva care, ulterior, i-a povestit fratelui meu că niciodată nu a văzut vreun om care să fi fost atât de chinuit ca Părintele Munteanu. Și chiar mi-a picat greu. Mă gândeam oare de ce spunea așa Părintele Dumitru Stăniloae, cum adică a fost cel mai chinuit? Dar după ce am văzut dosarul de la CNSAS, mi-am dat seama că tata a fost foarte bolnav, în ultimele luni ale vieții fiind în comă, fără a se putea întoarce de pe o parte pe alta din cauza escarelor și a bubelor, după operația de dinainte de proces și cu toată suferința de după, mi-am dat seama că acesta a fost un chin îngrozitor. Felul în care s-a sfârșit tata a fost foarte dureros.

T. O. - *La Aiud e loc de pelerinaj. Tinerii care au evlavie la martirii regimului comunist, și nu doar tinerii, merg acolo pentru a se închina și a săruta osemintele celor pe care îi consideră sfinți. Poate printre ele se află și osemintele tatălui dumneavoastră. V-ați dori ca pătimitorii din regimul comunist să fie canonizați? Credeți că ar trebui să existe un asemenea demers?*

L. D. - Nu mă gândesc la canonizare și nu pot eu să mă amestec în așa ceva, dar poporul trebuie să știe. Mai ales tinerii și generațiile de astăzi trebuie să știe ce s-a întâmplat. Pentru că nu e voie să iei un om din viața lui, să îl scoți din rânduiala lui, indiferent de ce meserie ar avea, și să îl ții în condiții de exterminare, așa cum s-a procedat în regimul comunist. Și Sighetul, și Aiudul, și toate celelalte închisori politice erau făcute și administrate anume în așa mod încât oamenii să nu mai iasă de acolo.

Echipa: Tatiana Onilov

Anca-Maria Bica, Bogdan Herteg,

Maria-Magdalena Goia, Maria Fărcaș

Adresa ASCOR:

Biserica din Hașdeu 45
Cluj-Napoca

ISSN: 1224-0567

Redacția FILOCALIA:

Piața Avram Iancu, nr. 18,
Cluj-Napoca

Fax: 0264/595 300

revista.filocalia@yahoo.com

Sfântul mucenic Liviu Galaction Munteanu împreună cu Episcopul Niclae Colan în dreapta sa în caleașcă.